

אונקלוס

ויקרא יב קדשים שלד

①

מחטאתו אשר חטא: פ שלש רבג וכי → תבאו אלהארץ ונטעתם כלעץ מאכל וערלתם ערלתו אתפריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא

וישתבק לה מחובתה די חב: כג וארי תעלון לארעא ותצבון פל און דמיכל ותרחקון רחקא ית אבה חלת שנין יתי לבון מרחק

רשי

לקט בהיר

בקהל, למר אפילו בעל פה ולמר בשטר (רא"ם): (צ) דברי רבינו הם עו"ה: האמת הוא שהשפחה חייבת מלקות אם הוידה, אבל בשוגג פטורה והבעל חייב בקרבן אשם בין שוגג ובין מויד מדכתיב 'ב' פעמים חטאתו אשר חטא חד לשוגג וחד למויד, ואם לא היה לנו רק פעם א' חטאתו אשר חטא, היינו אומרים פשוט שהיא במלקות צמוד כי אין מלקות בשוגג, והוא בקרבן בשוגג שקחם קרבנות כמעט כולם בשוגג צאים, ובפרט שחיבת חטא שוגג יגיד, וזה שאמר רש"י לרבות את המויד, כלומר מחמת היחור ידענו שגם מויד הוא בקרבן, אבל כאשר כחוב לפנינו 'ב' פעמים אשר חטא א"כ הוא להפך שהראשון יגיד את המויד דומיא למלקות השפחה שמייירי בהוידה כמו כן אשר חטא הראשון יגיד קרבנו צמוד, והשני אומר את השוגג, וזה לא יקשה לך שנגמ' מסקינן הפך רש"י זו, לרבות שוגג צמוד (ג"א), או אפשר שהפ"כ מייירי לענין סליחת החטא, לזה באומרו פעם אחד ונסלח וגו' אשר חטא הוא השוגג ובפעם שני בא לרבות שגם מויד נסלח לו, משא"כ הגמ' מייירי בחיוב הבאת הקרבן א"כ הוא להפך הראשון אומר שמויד חייב קרבן, וזה השני לעשות השוגג צמוד שגם הוא חייב (ב"ב): (צא) כבר פירשנו צ"י וארא בפסוק ערל שפטים ובכמה מקומות שחיבת ערלה פירושו מובדל מופרש ומכוסה, פעם הוא מכוסה דבר גוש, פעם הוא מובדל שאין להשיגו וכדומה, וכאן הוא אטום ומכוסה מחמת איסורו שהמורה נהנה עליו, שאטימתו יהיה אללכם אטומה, כלומר תקבלו איסורו עליכם, והוליא הכחוב איסור הנאה שלו בלשון זה, ולא אמר כן בשאר איסורי הנאה, לפי שאטומה היא הפך פתוחה וכשהפרי התחיל לנאת נקרא פתח הסמדר (שיר ו' י"ג), וזה יהיה לכם כאליו לא הוליא פתח ולא פתח הסמדר (רמב"ן): (צב) ולא משעה שהתחיל לעשות פרי, שאם אפילו לא גדל כלום בג' שנים הראשונים, אעפ"כ שנה רביעי מן הנטיעה פירושו נטע רבעי, ולשנה הבאה מותר, מדאמר הכחוב ונטעתם הלא פשוט הוא שבלא נטיעה אינו צומח, הרי שבנטיעה תליה (ג"א), ועוד מדאמר ערלים לשון רבים ודאי שקאי אכל עץ מאכל שהם העצים ערלים שלש שנים, ולא על פרו שהוא לשון יחיד (ב"ב): (צג) פ"י אומן פירות שגדלו בתוך ג' שנים ראשונים יהיה ממתין ומלניע אותם ויאכלם

מחטאתו אשר חטא. לרבות את המויד כשוגג" (ח"כ - כריתות ע"ג): (כג) וערלתם ערלתו. ואטמטס אטימתו"א, יבא אטום ונסחם* מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו, משעת נטיעתו"ב, יכול אם הנטיעו לאחר שלש שנים יבא מותר"ב, ת"ל יהיה צהוייתו יבא (ח"ס): שינוי וסחמא * (וסתור רמב"ן)

אור החיים

אשר בחר ה' צה הר ה' שמה, ואמר כי אין כוונת דיבור זה להחליט המניעה מהשדל בישוב הארץ אלא ונטעתם וגו', הא למדת שמה שהחנה צמאמר אל הארץ הוא בצחינת תכלית המחשבה שחיה למעלה הארץ צמושכלות לא להנאת הגוף, וחוליי שרמזו באומרו עץ מאכל על בני תורה שגם הם נקראו נטעים, כמו שאמר ר' יוסי (שבת ק"ח): ה'

בג. וכי תבואו אל הארץ וגו'". ג' מלות נאמרו כאן. א' ביאת הארץ" (ע"ד אומרם (כחובות ק"י): הכל מעלין לארץ ישראל וכי' ב' לנטוע כל עץ מאכל לשבח הארץ. ג' לנהוג שני ערלה. עוד ירמוזו באומרו וכי תבואו אל הארץ שלא תחיה הכוונה לחיובון המורגשות אלא תחיה כוונת הביאה אל הארץ לחיוב ולחשק הארץ הקדושה

אור בהיר

(צז) למה תלה בביאת הארץ, הלא ערלה נוהג בכל מקום, ובה"א הידיעה, ולא אמר אל ארץ כנען, גם קשה היה גזירת הכחוב, הלא אמר וא"ו בכל פרע. (צח) וכאליו אמר וכי תבואו אל הארץ תבואו.

קת בכספא יהיבת לה לא יומתון א וייתי ית רע משכן כב ויכפר א ראשמה ה די קב

(כס - סס): א חת הדבר און קידושיה מדו מכאן" (ש) שדייניס" (ז) ית ר"ט) אס מכותך וגו', תדיה. היא לא הפשה. און קידושה ה קידושין* ונסלח לו ז תייה יחייבון (ב"ב): (פז) ר דכתיב ואיש ג, וזריכים לנו (ה) הוסיף רש"י ופחה והוא בר יקר אין כל כך יש מותרין לנא

בהמתך היא בהמתך לא רבב יוכשר הרב, והגם דורשו באחד (י):

שלא שנה יגיד אבה צרף - ידיו גאזם והגבתו וגו' בעין החיים

יֹאכֵל: כד ובשנה הרביעת יהיה כל-
 פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הַלְלוּלִים לַיהוָה: כה ובשנה
 הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף
 לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לֹאֲכָרָא לָא יתְאכֵל: כד ובשנת
 רביעתא יהי כל אבה קדש
 תושבחו קדם יי: כה ובשנת
 חמישתא תיכלון ית אבה
 לאוספא לכון עפלתה אנא יי

לקח בהיר

רש"י

בשנה הרביעי, ת"ל יהיה לכם ערלים, וג' מיצות הללו מיוחדים הם, שהיה די לומר שלש שנים לא יאכל, ודאי שפירוש, אותם ערלים שאסרתי לכם שלש שנים, יהיו בהוייתן לעולם ועד (רא"ם), ולזה אמר יהיה לשון יחיד ולא אמר יהיו לכם ערלים, שהייה זו קאי אפרי ולא על כל העץ (ב"ב), וכלא פסוק הו"א שלא כן הוא, מאחר דחזיין שאפילו שנים שלא גדל בהם פרי נמנה ונחשב נג' שנים, הרי מזה שאין האיסור תלוי בפירות הראשונים, רק דוקא בשנים, לזה יש קב"א שהפרי עלמנו יהיה אסור דוקא נג' שני האיסור (נח"י): (צד) ולא שיהיה ממון הקדש או קדש כפירות שמיטה, ושם בקידושין מביא הגמ' ג"ש זו דקדש קדש אליבא דב"ה ללמוד שצריך להוסיף חומש כשבעליו

(כד) יהיה כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו (כ"ג ל) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה', מה מעשר (שני) * אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים (ת"כ - קידושין י"ד) אלא בפדיון י"ד אף זה כן, ודבר זה הלולים לה' הוא, שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המורה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו י"ד, שבשכרה * אני מצרך לכם פירות הנעושות * , היה רבי עקיבא אומר דברה תורה כנגד ילד הרע, שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מלעטר בו חנם, לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו (ח"ס): אני ה'. אני ה' המצביה על כך וגאמץ

שינוי נוסחאות . הארץ . שבשכרה . הוסיפה

פודין אותו חוץ לירושלים כמו מעשר שני, וגם בשעת הביעור צריך לבער נעט רבעי כמו מעשר שני, וכן בת"כ, חו רק חצי לימוד, וכמו שאמרו שם בתוספתא, אבל חציו השני הוא בצרכות ל"ה. מדכתיב הילולים דרשין חילולים שאם רצה לאכלו חוץ לירושלים צריך חילול כלומר פדיון (ועיין שם למה לפני כחובים) ורש"י מביא רק חצי הדרוש וסומך על המעיין, אבל מה שכתב עוד ודבר זה הלולים לה' וגו', זהו לפרש חיצת הלולים ע"פ פשוטו, ופשוט הוא: (צה) ר"ל הענין מכריח אותנו לומר שאין תאכלו את "תבואתו" זה קאי אשלפניו על אומרו ובשנה החמישית, ולא אשלפני פניו על אומרו ובשנה הרביעית, אלא קאי על פסוק כ"ג על ג' שני הערלה, שבשנה הה' תאכלו תבואת ג' שני הערלה (מ"ל), ופירושו שממילא יהיה כן, לא שחכחונו בעשות המצוה על מנת כן (במ"ח), ומביא מאמר ר' עקיבא כדי שלא יקשה לך מה נשחנה שאמר הכתוב דבר זה דוקא בערלה, הלא כל מתנות האצוניים ומעשרות וכו' הוא כן, דכתיב (מלאכי ג' י') הביאו את כל המעשר וגו' והריקותי

אור החיים

בעילות בעלתי וכו' נעושות נטעתי, ונקראים ג"כ עץ דכתיב (ישע' ס"ה) כימי העץ ימי עמי, וכ"כ דרשו בזוהר (ח"ג ר"צ) בפסוק לא השחית את ענף שמדבר בחדם בן תורה, ויזו ה' שתהיה עיקר הכנסת הארץ לנטוע בה עץ מאכל שהם בני תורה, כי אדירה של א"י מחכים ומטהר הנפש (ב"ב קנ"ח), ונקרא בן תורה עץ מאכל כי ממנו מזון לנפש. ולא ולמד ממעשה של ר' עקיבא (מס' כלה ר' פ"ב) שלמד תורה לאותו חינוך שהיה אציו מת

אור בהיר

צ"ט) הרי שאם חתך בןך לתורה ועבדות ה' נטעם עץ שהוא לך למאכל לעולם העליון.

אף הבון: כ
 לא תנחש
 תקפון פ
 תחבל י
 לשמור
 להרבה פנ
 שלא יאכל
 ואזכרה לא
 ועוד הרבה
 בחולדה וכו
 בדרך ת"כ
 ושעות, שא
 שעה פלוני
 פאת ראי
 ולפדתו י
 סביב, כ
 שינוי נוסחאות
 אם יש טעם
 צניחו של אל
 רש"י שם (ב)
 אין בו משכ
 תאכלו על
 במאכלו עי
 אלא לחכלי
 ג"כ מצות
 חלק הנחש
 והוא אוכל
 ולא תעוננו
 יורד שאול
 כו. לא
 (מדרש חלי
 הדעת קוד
 ק) פי' כשא

3

מ"ד): אוכלין על המבקר אבל לא על השמור. ותרגם יונתן אנשים ריקים ופוחים (שופטים ט ד): סריקין ובקריין, כלומר בעלי הפקר, בשקריהם ובפחזותם (ירמיה כג לב): ובקרותהון, ואמרו כי השמטנה ונטשקה (שמות כג יא) תרגמו הירושלמי: ותבקרנה, וכן בכל מקום במשנה הלשון בבב"ת. אבל הרגילו בגמרא לומר ממנו הפקר, כי האותיות האלה מתחלפות אצלם תמיד, באשר אומרים (פסחים מה): מן עבשו פרדות (יואל א ז): עפוש, וכן בכתוב במקומות הרבה, כמו שהזכרתי בפסוק: נשפת ברוחך (שמות טו י).

ופירוש הפסוק הזה, שאמר בשפחה הזאת, אף על פי שהיא נחרפת לאיש לא תהיה לו לאשה, כי בקרת תהיה לו, כלומר מפקרת תחשב אצלו, ולא ימתו במשפט הנואף והנואפת באשת איש, כי לא חפשה להיות אשתו גמורה, אבל יביא זה עליה אשם בעבור שהיא נחרפת אליו. ואנקלוס שאמר: בקורתא תהא, לשונו כלשון יונתן בן עוזיאל (שופטים ט ד) במלת בקריין.

76 (כג) וערלתם ערלתו את פריו. ואטמתם אטימתו, יהא אטום ונקתר מלהנות בו. לשון רש"י. ויפה פרש, ואם בן, יהיה: ערל לב (יחזקאל מד ט), סגור לב, כמו שנאמר: ואקרע סגור לבם (הושע י ח), וכן: ערלה אונם (ירמיה ו י), שהיא סגורה ואטומה אין הקול נכנס

טוב ירושלם

במשנה (שביעית ט ד): אוכלין על המוכר אבל לא על השמור. ויונתן תרגם: אנשים ריקים ופוחים (שופטים ט ד): סריקין ובקריין, כלומר מופקרים. וכן: בשקריהם ובפחזותם (ירמיה כג לב) תרגם יונתן: ובקרותהון. ואומרים* שהירושלמי מתרגם תשמטנה ונטשתה (שמות כג יא): ותבקרנה*. וכן ככל מקום במשנה כתובה המלה "הבקר" ב"ב", אלא שבגמרא רגילים לכתוב אותה "הפקר", כי האותיות "ב" ו"פ" מוחלפות אצלם תמיד, כמו שאומרים (פסחים מה): מלשון: עבשו פרדות (יואל א ז): עפוש. וכן בפסוק מוחלפות אותיות אלה במקומות רבים, כמו שהזכרתי בפסוק: נשפת ברוחך (שמות טו י).

ופירוש פסוק זה הוא, שהוא אומר על שפחה זו שאעפ"י שהיא נחרפת לאיש* אין היא לו אשה גמורה, אלא בקרת תהיה, אלא היא נחשבת אצלו מופקרת, ולכן לא ימתו כמשפט הנואף והנואפת האמור אצל אשת איש, כי לא חפשה להיות לו לאשה גמורה, אלא מכיון שהיא נחרפת אליו יביא עליה אשם.

ואונקלוס שתרגם בקרת תהיה: בקורתא תהא, לשונו כלשון יונתן שתרגם ריקים ופוחים (שופטים ט ד): בקריין.

ערלה היא סתימה, אוטם. ראשית צמיחת הפירות נקראת פתיחה. ופשט הפסוק הוא וערלתם ערלתו, ואטמתם אטימתו, שלש שנים יהיה לבם ערלים, שלש שנים יהיו העצים בעיניכם כאילו הם אטומים וסתומים, ולא הרציאו פרח ולא פתחו סמדר.

(כג) וערלתם ערלתו* את פריו. כתב רש"י: וערלתם ערלתו, ואטמתם אטימתו, יהא אטום ונסתם מלהנות ממנו. עכ"ל. ויפה פירש.

ולפי זה הפירוש של: ערל לב (יחזקאל מד ט) הוא: סגור לב, כמו שנאמר: ואקרע סגור לבם (הושע י ח). וכן: ערלה אונם (ירמיה ו י) פירושו: אונם סגורה ואטומה ואין הקול נכנס בה. והפירוש של:

פני ירושלם

ואומרים, כנראה לא היה לפני רבינו התרגום ירושלמי על התורה, ולכן מביאו מפי השמועה. (הרחד"ש) ותבקרנה, לפנינו אין תרגום ירושלמי על פסוק זה, ובחיוב"ע שלפנינו מתרגם ותפקר. וכנראה קורא לו רבינו ירושלמי. (שם)

שאעפ"י שהיא נחרפת לאיש, הואיל והפרדה לא נפדתה או חפשה לא נתן לה אין היא לו אשה גמורה.

(כג) וערלתם ערלתו. השאלה היא, מהי ערלה, כלומר מה נעשה לפרי.

בה, וערל שפתים
בגדי השפתים ש
פתח איוב את פי
פיך (מכה ז ה). ון
יאמר בן בשאר:
הפקרד (שיר השיר
באילנות, לא הוצי
וטעם המצן
ולא נאכל מהם?
שנים ראוי להקרי
ריח טוב בתוך ע
לכלן, ולא נאכל
השם, וישם יאכלו

ערל שפתים (שמות ו
הלשון, ולפעמים בג
לאדם (משלי לא ח), נ
פתחי פיך (מכה ז ה).
ומה שהפסוק
ואינו משתמש בבטר
פתח הסמדר (שיר ה
כאילו הפירות סגורי

שלשה ט
ערלה מו

וטעם המצוה
נאכל מהם עד שנבי
ומכיון שאין
ואין העץ נותן בפו
עד השנה הרביעית,
שנטענו את כל פרי
למצות בכורים.

סגור שפתים, כל זה
(כ).

אצל כל העצים, גם
בשלש השנים הראש
לפני ה'. אך לטענ
הפירות של ג' השנים

בה, ועל שפתים (שמות ו יב), סגור שפתים. כי העלגות אטם וסגירות בגידי הלשון ופעמים בגידי השפתים שלא יפתחו כראוי, והדבור יקרא פתיחה, פתח פיך לאלם (משלי לא ח), פתח איוב את פיהו (איוב ג א), ומפתח שפתי מ'שרים (משלי ח ו), משוכבת חיקך שמור פתחי פיך (מכה ז ה). והזכיר הכתוב אטימות בפרי הבא בתוך שלש שנים לאסרו בהנאה, ולא יאמר כן בשאר אסורי הנאה, כי ביאת הפרי בתחלתו יקרא פתיחה, כמו שאמר: פתח הפסוקר (שיר השירים ז יג), ולכך אמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים, כאלו הפרות סגורים באילנות, לא הוציאו פרח ולא פתחו סמדר.

וטעם המצוה הזאת, לכבד את ה' מראשית כל תבואתנו מפרי העץ ותבואת הפרם, ולא נאכל מהם עד שנביא כל פרי שנה אחת הלולים לה'. והנה אין הפרי בתוך שלש שנים ראוי להקריבו לפני השם הנכבד, לפי שהוא מועט, ואין האילן נותן בפריו טעם או ריח טוב בתוך שלש שנים, ורבו לא יוציאו פרות כלל עד השנה הרביעית. ולכך נמתיך לבלן, ולא נאכל מהם עד שנביא מן הנטע שנטענו כל פריו הראשון הטוב קדש לפני השם, ושם יאכלוהו ויהללו את שם ה', והמצוה הזאת דומה למצות הכפורים.

טוב ירושלים

ערל שפתים (שמות ו יב) הוא: סגור שפתים*, כי הדבור הפגום הוא תוצאה של אוטם וסתמה בגידי הלשון, ולפעמים בגידי השפתים שאינן נפתחות כראוי. והדבור נקרא גם פתיחה, כמו שנאמר: פתח פיך לאלם (משלי לא ח), פתח איוב את פיהו (איוב ג א), ומפתח שפתי ישרים (משלי ח ו), משוכבת חיקך שמור פתחי פיך (מכה ז ה).

ומה שהפסוק משתמש בכטוי "אוטם" אצל פרי הצומח תוך שלש שנים לומר שהוא אסור בהנאה, ואינו משתמש בכטוי זה אצל שאר אסורי הנאה, מפני שראשית ביאת הפרי נקראת פתיחה, כמו שנאמר: פתח הסמדר (שיר השירים ז יג). ולכן הפסוק אומר: שלש שנים יהיה לכם ערלים, כלומר יהיה בעיניכם כאילו הפירות סגורים בעצים, כאילו לא הוציאו פרח ולא פתחו סמדר.

שלושה טעמים לאיסור ערלה: א. כדי שנכבד את ה' בראשית פירותינו הטובים. ב. מפני שפירות ערלה מדיקים לגוף. ג. כדי להוציא מלכם של עובדי ע"ז שהיו מקריבים את פירות ג' השנים הראשונות לע"ז.

וטעם המצוה הזאת, כדי לכבד את ה' מראשית כל תבואתינו, מפרי העץ ותבואת הכרם, כזה שלא נאכל מהם עד שנביא את כל הפירות של שנה אחת הלולים לה'.

ומכיון שאין הפירות של שלש השנים הראשונות ראויים להקרבה לפני ה' מפני שהם מועטים, ואין העץ נותן בפריו טעם או ריח טוב בשלש השנים הראשונות, ורובם אינם מצמיחים פירות כלל עד השנה הרביעית, לכן הפסוק מצוה שנמתיך אצל כל העצים*, ולא נאכל מהם עד שנביא מהנטיעה שנטענו את כל פריו הראשון הטוב קדש לפני ה'*, ושם נאכל אותו ונהלל את שם ה'. ומצוה זו דומה למצות בכורים.

פני ירושלים

הראשונים הטובים להקרבה, כמו שהקשה החת"ס ז"ל בתורת משה. לכן ממשיך רבינו שמצוה זו דומה למצות בכורים, שמצוה שהפירות הראשונים הראויים לאכילה יהיו לה', וכן כאן המצוה שהפירות הראשונים הראויים לאכילה יהיו לה', ואם פירות ג' השנים הראשונות יהיו מותרים באכילה אחרי הקרבת פירות השנה הרביעית, יוצא שהפירות הראשונים הראויים לאכילה לא היו לה'.

סגור שפתים, כל זה כותב רש"י מפורש כפי' וארא (ו יב).

אצל כל העצים, גם אצל אלה שכן מצמיחים פירות בשלש השנים הראשונות.

לפני ה'. אך לטעם זה יהיה מותר לאכול את הפירות של ג' השנים הראשונות אחרי הקרבת הפירות

(שופטים)
 ורתהו, במשנה
 אצלם מקומות
 א תהיה
 הוציא
 בעבור (שופטים)
 ל. לשון
 : ואקדע
 ול נכנס
 ים רקים
 לב תרגם
 וכן בכל
 האותיות
 נפרש. וכן
 לו אשה
 והנאפת
 ביא עליה
 (שופטים)
 מ מלהות
 לבם (הושע)
 ירוש של:
 לא נפדתה
 ידה.
 לה, כלומר

5

ואמת הדבר עוד, כי הפרי בתחלת נטיעת האילן רב הלחות דבק מאד מוזיק לגוף, ואיננו טוב לאכילה, כדג שאין לו קשקשת (לעיל יא י), והמאכלים הנאסרים בתורה שהם רעים גם לגוף. והרב נתן גם כנה טעם במורה הנבוכים (ג לו) כפגעמו ברב המצות, כי היו לתרממים ולמכשפים בזמן ההוא מיני כשוף יעשו אותם בעת נטיעת האילן, ויחשבו כי בהם ימהר האילן להוציא פרוי קדם זמנו הידוע במנהגו של עולם, וכבאו יקריבו את הפרי לפני העבודה זרה שעשו בשמה הכשוף ההוא, ולכך צותה התורה באסור הפרי הקא קדם שלש שנים, שלא יבאו לעשות המעשים הרעים ההם, כי רבי האילנות יביאו פרות בשנה הרביעית, ושנאכלהו לפני השם, הפך אכלם אותו לפני עבודה זרה.

(כו) לא תאכלו על הדם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין (סג). לשון רש"י. והעולה משם

טוב ירושלים

וכמו כן אמת הדבר שבתחילת נטיעת העץ הפרי הוא לח ודכיק מאד ומוזיק לגוף*, ואין הוא טוב לאכילה, כמו דג שאין לו קשקשת, וכמו המאכלים שנאסרו כתורה שהם רעים גם לגוף.

והרמב"ם במורה הנבוכים (ג לו) נתן גם למצוה זו את הטעם שהוא נתן לרוב המצוות, שהיו לחרטומים ולמכשפים בחקופה היא מיני כשוף שהיו עושים אותם בעת נטיעת העץ, והיו סבורים שאמצעותם העץ ממהר להוציא את פירותיו לפני הזמן הידוע על פי מנהג העולם, וכאשר הפרי היה בא היו מקריבים אותו לפני העבודה זרה שאמצעות שמה עשו את הכשוף ההוא. ולכן התורה אוסרת את הפרי הצומח לפני שלש שנים, כדי שלא יבואו לעשות את הפעולות הרעות ההן, ובשנה הרביעית הרי רוב העצים כבר מוציאים פירות*, והתורה מצוה לאכלם לפני ה', הפך ממה שהיו אוכלים אותם לפני העבודה זרה*.

כל איסורי האכילה שדרשו רז"ל מהפטוק לא תאכלו על הדם הם מהתורה. לפי דרך הפשט הפסוק אוסר אכילה ליד דם מקובץ שמטרחו כשוף והתחכרות לשדים.

(כו) לא תאכלו על הדם*. כתב רש"י: להרבה פנים נדרש בסנהדרין* (סג). עכ"ל. ומסקנת הסוגיא שם

פני ירושלים

ומזיק לגוף. וכ"כ הראב"ד (בהל' מאכלות אסורות י"ד) והשו"ע (יו"ד סי' ריד סעיף יז). וכס' תכלת מרדכי עה"ת להגאון מהרש"ם מכרזאן ז"ל הקשה על זה מהא דתנן (ערלה א ב): עת שבאו אבותינו לארץ מצאו נטוע פטור, ואם פירות ערלה מוזיקים לגוף גם הנטוע מקודם ראוי שיאסר. אולם מלשון רבינו נראה שזהו רק טעם נוסף לפירות שבלא"ה יש לאוסרם מהטעם הראשון, ומכיון שכן פירות עץ שהיה נטוע מקודם שאין לאוסרם מהטעם הראשון, אינם אסורים גם מהטעם השני. ובפרדס יוסף מביא שתמהו על רבינו מהא דתניא (תוספתא דמאי ה ה) הובא ביבמות (קכב.): עכו"ם שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזקה הן לא אמר כלום, לא נתכון אלא להשביח את מקחו. הרי שאדרכה פירות ערלה משוכחים יותר.

ומהרץ שרבינו כחידושו ליבמות שם כותב שעצי ערלה שמעבדים אותם פירותיהם משוכחים ביותר, ושהעכו"ם שאומר פירות ערלה הן של עזקה הן כונחו לומר פירות ערלה של עצים מעובדים הן.

עוד מביא שם שהח"ס (ח"ו סי' לו וי"ד סי' רפה) כותב שהמכריך או מרכיב עץ, פירותיו טובים ויפים בשני הערלה. ולפי זה אפשר לומר שהעכו"ם אומר שפירותיו מעץ ערלה מוכרך או מורכב. כבר מוציאים פירות בדרך הטבע, ואינם זקוקים למעשה כשוף כדי להחיש את צמיחתם. (הרמב"ם כמ"ג שם).

לפני העבודה זרה. ואולי היה קשה לרבינו על טעם זה, הלא דעת המ"ג שרפואת האמונות הכוזבות היא עשיית ההפך ממעשיהם, הביאו רבינו לעיל (א ט), וא"כ לטעם זה אדרכה היה לנו להביא את פירות ג' השנים הראשונות לה', להוציא מלכם שהיו מביאים אותם לע"ז. ולכן נתן רבינו טעמים אחרים לדבר.

(כו) לא תאכלו על הדם. השאלה היא, מה היא אכילה על הדם, כלומר איזה אכילה אוסר הפסוק.

בסנהדרין, שלא נאכל מבהמה לפני יציאת נפשה. שלא נאכל בשר קרשים לפני זריקת הדם. שלא נאכל סעודת הכראה על הרוגי בית דין. שסנהדרין שהרגו את הנפש

לפי הפגיא שהנן
שאמר הכתוב ב
באחד מן השמו
מה שאמר (שם
וגו' וישחמו אך
ארצה היו תולעי
ועל הרך
שופכים הדם ו
להגיד להם הע
הפלשתים, ולא
נקרבה הלם אי
ואוכלים על ה
לאמר הנה הענ

שכל הדרשות הלל
ומכיון שכן,
שהיו חוטאים באו
נפשה. וזהו מה ש
וגו' וישחמו ארצו
היו תולשים אבריו
ולפי דרך ה
היו עושים, היו ע
על שלחן השדים

וכאשר היו
משהו בלי לשאול
שואלים כשדים א
כשדים, וזהו שהפ
לא יטעמו כל אות
זולל וסובא.
ודעת רש"י בחגי
וממתין) שהאיסור
נפשה הוא מדרבנן,
ולכן מפרש רש"י ב
ויאכל העם על הד
ואכלו לפני זריקת ו
ורבינו בא לחלוא
לפני יציאת נפשה
נראה לפי הענין ש
הדם פירושו שאכל
אמרו בויקרא (כה ו

6

שיל"ת

ספר

תורת משה

על התורה

השלם והמפואר

ויקרא

מרבנו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת וחידושי "חתם סופר"

יוצא לאור במהדורה חדשה מושלמת ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיוה"ק ירושלים תוכב"א

מהדורת נוסענצווין

אך כל זה בבנות ישראל, אבל בנות גרים וכרומה היו להם שערות, כמבואר שם בש"ס (סנהדרין סם) דקאמר תמר בת יפת תואר היתה והיו לה שערות וקשרה נימא לאמנון, וכן כתבו תוס' בגיטין פרק קמא (ו ע"ב ד"ה נימא) גבי ותזנה עליו פילגשו עיי"ש, ואם כן בשפחה חרופה יש לה שערות, וצריך לבקר ולא לסמוך אחזקה כיון דאיכא לברורי. והיינו דקאמר בקורת תהיה, מה טעם, כי לא חופשה ויש לברר כיון דהיא שפחה יהיה לה שערות, על כן בקורת תהיה, מה שאין כן בכל התורה סא.

דפשיטא דהבית דין ידרשו ויחקרוניה. ולפע"ד הכא בעי ביקור טפי, דבפרק פרק כהן גדול (סנהדרין כא ע"א) אמרינן (יחזקאל טו יד) ויצא לך שם בגוים ביפיך, שלא היה להם שער בית השחי ובית הערוה^ט. והקשה מהרש"ל (בחכמת שלמה) שם, וכן הקשה חידושי ר"ן (שם), אם כן איך ידעו סימני גדלות, עיי"ש. ולכאורה למאן דאמר חזקה דרבא דאורייתא^ח, כיון שהגיע לכלל שנים בודאי היא גדולה. ואף על גב דמכל מקום בעי לברורי, דלא סמכינן על החזקה היכא דאיכא לברורי כיון דחזקת קטנות מתנגדת^ט, מכל מקום באותו זמן שלא היה להם שערות לא היה אפשר לברורי, והורגין וסוקלין על החזקות (קידושין פ ע"א)^פ.

עד בן שלשים אין סברותיו ברורים וישרים ולהורות לרבים ולהעמיד הלמידים לא יוצלח עד ארבעים שנה

וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִמְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵבֶל וְעָרְלֹתֶם עָרְלֹתוֹ אֶת פְּרִי שְׂלֹשׁ שָׁנִים יְהִי לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָבֵל: וּבִשְׁנָה

גה. ז"ל הרמב"ן: "ואם כן יזהר הכתוב בבקור הזה, מפני שהיא דומה לאשת איש אולי יטעו בה. ואין פירושם מתוק בפי, כי בידוע שיבוקר הדבר ולא ימיתו האדם חנם, וכן יבקרו בכל חייבי המיתות". נו. לבנות ישראל. נו. קודם שחטאו וגבהו בנות ציון (רש"י שם ד"ה שלא). נח. ראה בנדה (מו ע"א, ושם מה ע"ב): "והאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנין". וכתב מרן בחידושי סוגיות (ירושלים תרנ"א סימן לב. נ"א ג, ונדפס בח"י נדה מה ע"ב, ד"ה ועין ביבמות) שנחלקו בזה רב ושמואל (יבמות פ ע"א), דרב ס"ל חזקה דרבא דאורייתא ממש היא, ושמואל ס"ל חזקה דרבא לאו דאורייתא, עיי"ש. נט. בגמרא (נדה סם) אמרו שדברי רבא נאמרו רק להחמיר [כגון למיאוון] אבל להקל [כגון בחליצה] אין לסמוך על חזקה זו אלא בעיא בדיקה, וביאר הרמב"ן (מלחמות ה' חולין ד ע"א מדפי רי"ף) דלא אזלינן בתר חזקה היכא דאיתא קמן למבדק, אע"ג דבלא אפשר סמכינן, וכן נפסק בשו"ע (י"ד סי' א ס"א) שלכתחילה אין לסמוך על החזקה במקום דיכולין לבררו. ומש"כ מרן 'כיון דחזקת קטנות מתנגדת' מבואר ע"פ מה שכתב המגן אברהם (א"ח סי' תלו סק"ד) דהא דלא סמכינן אחזקה היכא דאיכא לברורי היינו דוקא במקום שבא להוציא מידי חזקה אחרת, אבל כשאין חזקה המנגדת אין צריך לברר, עיי"ש. ס. וכן תירץ בעה"ת (שמות עמ' קג ד"ה לא), וסיים שם: "תדע דהרי בנולדו בו סימני סדיס ואילונית מחזיקין אותו כגדול למפרע, עיין יבמות פ' ע"א פלוגתת רב ושמואל, הכי נמי בנות ישראל סמכינן אזמן שנים בלא סימנים". והוסיף בזה עוד דברים, עיי"ש. סא. נדפס גם בעה"ת (עמ' מה ד"ה בקורת) ותוקן על פיו.

נחיי:
למד:
צמו:
עם:
זה:
ורה:
נג.
זרע:
לא:
רת:
זכ):
קרו:
יקן:
תהיה:
לכנות ישראל שאין שערות סמכינן אחזקה דרבא, אבל לשפחה חרופה שיש שערות לא סמכינן אחזקה דאיכא לברורי והיינו 'בקורת תהיה'

זדם:
ד"ר:
זדם:
זאל:
זו:
מד:
כרי:
על:
י"ט:
ת'
מה:
תר:
שר:
יש:
כין:
דם:
כין:
די:
וא:
ש:
י:

8

הרביעת יהיה כל פרי קדש הלולים לה' ובשנה החמישית תאכלו את פרי להוסיף לכם תבואתו. (י"ט ג-כה)

יאמר, כי האדם עץ השדה (דברים כ יט), והתלמיד חכם עץ מאכלס. ואמרו חז"ל (עבודה זרה ה ע"ב) אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה, ולכן אמרו (ספרי דברים לז ז) על הלל ורבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא ארבעים שנה למד, ואחר כך ארבעים שנה לימד. והנה כל זמן שאיננו בן שלשים עדיין הוא מורדף מיצר הרע, בן עשרים לרדוף (אבות פ"ה מ"א), אך בן שלשים לכח (שם) להתגבר עליו כשהוא איש, וכיון שעברו רוב שנותיו ולא נצחו היצר הרע אזי הוא בטוח שלא יחטא עוד, וזהו סביב לשנת שלשים. ולכן עד בן שלשים אין סברותיו ישרים ובוררים כל כך מפני שעדיין מעורב בו סיג ופסולת תאוות העולם הזה.

ולבן ונטעתם כל עץ מאכל שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכלו את פריו, שהם שלשים מעת לידתו לא יהיו סברותיו מוצלחים כל כך, אמנם בשנה הרביעית שהוא משנעשה בן שלשים, יהיה כל פרי קודש הלולים לה'. ומכל מקום עדיין לא יוצלח להורות בישראל ולהעמיד תלמידים עד שיהיה בן ארבעים לכינהו (אבות שם), לכן בשנה החמישית תאכלו את פרי להוסיף לכם תבואתו להוסיף לכם ככם להעמיד תלמידים כנ"ל.

ובשנה הרביעת יהיה כל פרי קדש הלולים לה': ובשנה החמישית תאכלו את פרי להוסיף לכם תבואתו. (י"ט ג-כה) רמב"ן (פסוק כג) כתב טעם לערלה כי ראוי להקריב להקב"ה ראשית פרי האילן, ושלוש שנים הראשונים אין

כליון פירות ערלה תיכף מחנטה כוונת לאילן כוחו הרביעית, אב פירות שנה הרביעית לא יכלה אלא יאכלם קודם הלולים ואפי' יהיה להוסיף תבואתו בסוף החמישית

סב. ראה בדרשות (ח"ב ככ ד"ה או מהד"ק ל"ט ד') שהאנשים החטובים נמשלים לעץ פרי. סג. ז"ל הספרי: "הלל הזקן עלה מבבל בן ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה. רבן יוחנן בן זכאי עסק בפרגמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה. רבי עקיבא למד תורה בן ארבעים שנה, ושימש את החכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה". סד. רעיון זה כתב מרן בעה"ת (בראשית עמ' עז ד"ה במדרש) בשם המפרשים, עיי"ש, ומקורו בפירוש פרקי משה לר"מ אלמושנינו (סאלוניקי שכ"ג). סה. עיין יומא לח ע"ב: "כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא טוב אינו חוטא שנאמר (שמואל-א ב ט) רגלי חסידיו ישמור". סו. מדברי מרן לעיל משמע דהא שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה היינו משהתחיל ללמוד [כדעת התוס' (סוטה כב ע"ב ד"ה ועד), ולא כדעת רש"י (עבודה זרה יט ע"ב ד"ה עד) שפירש ארבעים שנה משנולד]. שהרי הלל ורבי"ז ור"ע שימשו את החכמים ארבעים שנה עד שהיו בני שמונים ורק אז פירנסו את ישראל. ולפי זה צריך לומר דמה שטנו כאן בן ארבעים לבניה היינו דוקא כשהתחיל ללמוד בילדותו [וכמפורש בתחילת המשנה שם: "בן חמש שנים למקרא", ופירש הרשב"ץ שבחמש שנים ראשונות אביו מלמדו בתוך ביתו תורה צוה לנו ושמע ישראל, כמו שזכר בסוכה (מכ ע"א)].

הפירות טובים עי וקשה אם כן אחר פירות שנה הרביע אחר כך פירות הראשונים. ונראה דפירות ערלה בי תמורה (לג ע"ב), אלו) דילפינן מכלא לא כתיב בהדיא נ שהם ערלים, וכך האילן תיכף מחנכ לבוסר, וירויח כח יותר טובים בשנה הוציא כוחו וליו שנים. ואילו היו שנה הרביעית לא שלש שנים, כדי ש' שנה הרביעית, ומ הפירות בעודם חנו לחוש שגם פירות שהרי צריכין פדי לכלותם להרבות

סז. ועיין בשו"ת (אריה ערלה. סח. היינו תשובה). סט. וה"ל קידושין. ולא תזנה הא בארצכם". ע. ועיי בתולה פ"ב ה"ו. והוא שלא יאמר האב הוא הבתולה לזה לבוא עי וליתן ממונו לכל מי ע מוכנת לכל מי שיבוא

תורת פי"ט כמ משה רלא

[פה - פו]

הפירות טובים על כן נאסרו, עיי"ש. וקשה אם כן אחר שכבר נתחלל על ידי פירות שנה הרביעית יהיה מותר לאכול אחר כך פירות של שלש שנים הראשונים. ונראה לפרש אף על גב דפירות ערלה בשריפה כדאיתא סוף תמורה (לג ע"ב), וכתבו תוס' (שם ד"ה אלו) דילפינן מכלאים, מכל מקום בקרא לא כתיב בהדיא מה יעשו בהפירות רק שהם ערלים^ס, וכל בר דעת יכלה פירות האילן תיכף מחנטה ואילך טרם שיגיע לבוסר, וירויח כח האילן שיוציא פירות יותר טובים בשנה הרביעית, כיון שלא הוציא כוחו וליחותיו בפירות שלש שנים. ואילו היו הפירות מותרים אחר שנה הרביעית לא היה מכלה פירות של שלש שנים, כדי שיהיו שמורים לו לאחר שנה הרביעית, ומדנאסרו לעולם יכלה הפירות בעודם חונטים. אך לפי זה י"ש לחוש שגם פירות שנה הרביעית יכלה, שהרי צריכין פדיון, על כן טוב לו לכלותם להרבות לו פירות שנה

החמישית, על כן אמר שלא יעשה כן, וזה יהיה להוסיף לכם תבואתו^ס.

אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זממה. (י"ט כמ)

פירוש רש"י [כמוסר בתו פנויה שלא לשם קידושין, ולא תזנה הארץ וכו'] לעשות פירות במקום אחר^ס. ורמב"ן הקשה הא אין זנות אלא מחייבי כריתות. ואמנם לרבי אליעזר בן יעקב (יבמות לו ע"ב) דדריש מזה הקרא דלא ישא אדם אשה במדינה הזו וילך וישא אשה במדינה אחרת דילמא יתרמי הבנים להדרי ונמצא אח נושא אחותו ואב נושא בתו^ע, נראה לתרץ דלא קשה מידי קושית רמב"ן, דמפרש קרא ומלאה הארץ זמה נמצא אח נושא אחותו, ושייך להזנותה שתגרום זנות בעריות, ואתי שפיר.

ורמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פ"ז הכ"ט) מוכיח מזה דספיקא מותר מן התורה, דאי לא תימא הכי איך שייך לומר ונמצא אח נושא אחותו,

ע"י שמוסר את בתו פנויה שלא לשם קידושין נמצא אח נושא אחותו ומרבה זנות עריות בארץ, ומכאן מוכיח הרמב"ם שספק מותר מן התורה, ומאן דאמר שהתורה אסרה ספק יפרש שביאת פנויה נקרא זנות

שלש יאכלו זו לא אמנם ה בן נולדים הוררות שיהיה לכן להוסיף העמיד

ק"ש כליון פירות ערלה תיכף מחנטה מוסיף לאילן כוחו לשנה הרביעית אבל פירות שנה הרביעית לא יכלה אלא יאכלם קודם הלולים ואעפ"י יהיה להוסיף לכם תבואתו בסוד החמישיה

סג. ז"ל זת ישראל עים שנה, ו החכמים ראשית עמי וניקי שכו'. א שנאמר עומד על ולא כדעת "ע שימשו צריך לומר לת המטונה בתוך בידו

סז. ועיין בשו"ת (או"ח סי' קפ סוף ד"ה שנתו. וי"ד סי' רפו כסופו) שכתב מרן דאין חיוב לשרוף פירות ערלה. סח. היינו שמעוררו שעל ידי שיהיו קודש הלולים ירבה לו תבואתו. (מרן ההתעוררות תשובה). טט. וז"ל: "אל תחלל את בתך להזנותה - כמוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין. ולא תזנה הארץ - אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם". ע. ועיין ברמב"ם שהרכיב פירוש רש"י עם דברי רבי אליעזר בן יעקב, וז"ל (נערה בתולה פ"ב ה"ז): והובא ברא"ם סק"ו: "אני אומר שזה שנאמר בתורה אל תחלל את בתך להזנותה, שלא יאמר האב הזאיל ולא חייבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב הריני סוכר בתי הבתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה, או אניח זה לבוא עליה בחנם, שיש לאדם למחול וליתן ממונו לכל מי שירצה, לכך נאמר אל תחלל אח בתך להזנותה וכו', אם הניח זה בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה גורם שתמלא הארץ זמה, ונמצא האב נושא בתו והאח נושא אחותו, שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא".

ספר
פנים יפות
 על התורה

והוא ביאור מים חיים, על דרך פרד"ס נובעים,
 ממעיין היוצא מקורש הקדשים
 הרב הגאון האמיתי, פאר מקדושים
 מרנא ורבנא רבי פנחס הלוי איש הורוויץ זצלה"ה
 בן הרב הגאון מוהר"ר צבי הירש הלוי זצלה"ה

חלק שלישי מספר הפלאה

ועליו נוסף אומר הבא מן החדש
 ביאור נפלא למען ירוץ הקורא בו
 בו הורחבו הדברים בסגנון בהיר
 ושמו יקרא

מאיר פנים

ה' תשפ"א

הפקר, דהיינו לאו לא יהיה קדש, שהוא לשון הפקר, והיינו [ל]מאן דלית ליה איסור כולל (קידושין עו:):

כג-כד וכי תבואו אל הארץ וגו'. כתב הר"ם אלשיך, וכן הוא בזוהר (קדושים פז) ובעל עקידה: יראה, כי השלש השנים הראשונות - הארץ תתן כח חיצונים שבה, ובשנה הרביעית - מתחיל לתת מקדושה, והוא קודש הלולים לה' וכו'. נראה לפרש ענינו, משום דכתיב (נלאשית 6 יא) 'עץ פרי עושה פרי', פירש רש"י:

✽ מאיר פנים ✽

פז. רצ"ה וכן כתב בעל עקידה רצו - וז"ל: יראה, כי השלש השנים הראשונות - הארץ תתן כח חיצונים שבה, ובשנה הרביעית - מתחיל לתת מהקדושה, והוא קודש הלולים לה', וכו' רצו.

האדמה נתקללה בגלל שלא הוציאה 'עץ פרי' - שטעם עצו ופריו שוה

ונראה לבאר ענין זה, משום שכתוב (בראשית א יא) 'ויאמר אלהים תדשא הארץ וגו', עץ פרי עושה פרי למינו, אשר זרעו בו על הארץ, והיא

וההרחקה מהענינים החמריים, ואמר 'וכי תבאו אל הארץ, ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פריו, שלש שנים יהיה לכם ערלים'. יודיעם, שמטבע העץ הצומח מן השדה, שלא ישלמו פירותיו לאכילה עד השנה החמישית, וקודם שיוכשרו שנה אחת יש להביא פריו 'קדש הלולים לה', מה שתהיה סבה להוסיף תבואתו משם ואילך, ודי בה זירור, 'כי האדם עץ השדה', ומעשיו הכעורים ראו להרחיקם, כי אז לא עץ מאכל הוא, אמנם כשיתחיל לכוין לבו לשמים, סימן טוב הוא לכל מעשיו אשר יעשה, וכבר כתבתי בפר' מילה שמה שאמרו (נדרים לב.) 'בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו', איפשר שכוונו למה שהכירו בימי ערלתו, שזמנו כאילן שלש שנים. רצו. ז"ל האלשיך: יראה, כי השלש שנים הראשונים, הארץ תתן כח חצוני שבה, וברביעי מתחיל לתת מהקדושה והוא 'קדש הלולים לה', ובחמישי יותר לכם, ובזכות תתכם כל מה שברביעי לה' - יהיה להוסיף לכם תבואתו, 'אני ה' אלהיכם' מבטיחכם בכך. וראה גם בריקאנטי שכתב וז"ל: אמנם דעת חכמי הקבלה האחרונים, וכן נראה דעת רבותינו וזכונם לברכה כספר הזוהר, כי כל השלשה שנים הראשונים כחוח הטומאה שולטין באילנות, ולפיכך נקראין ערלה, ופירותיהן נולדים מן הכח ההוא, והנהנה מהן נהנה מכחות הטומאה הנקראת ערלה, והכחות ההם נקראין לבעלי הקבלה קליפי אילן העליון. ושמעתי כי בחוץ שלשה שנים ראשונים פועלין בעלי הכשפים פעולותיהן, ומשלשה שנים

באיסור לאו לא תהיה קדשה, וכמו שאמרו שקדש הוא מלשון הפקר רצו, [ולכן רק היא לוקה והוא אינו לוקה], וכל זה לדעת ר' שמעון (קידושין עז:): שסובר שאף איסור כולל אינו חל על איסור רצו:

הארץ נתנת בג' השנים הראשונות מכה החיצון שבה, ומהשנה הרביעית נתנת מהקדושה

כג-כד וכי תבואו אל הארץ וגו'. כתב הר"ם אלשיך - וכן כתוב בזוהר (קדושים

רצו. כמו שפירש רש"י: 'לא תהיה קדשה' - מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות. רצו. ז"ל הגמ': ר' שמעון היא, דאמר אין איסור חל על איסור, דתניא רבי שמעון אומר, האיכל נבילה ביום הכפורים פטור. וראה מש"כ בחוס' שם (ד"ה פוט): 'פרט לכהן גדול שבא על אחותו אלמנה', תימה מאי קאמר בסמוך דרבי שמעון לית ליה איסור חל על איסור, אימא דאיסור חל על איסור לית ליה, איסור מוסיף אית ליה, והאי איסורא מוסיף הוא גבי אחותו, שהרי מעיקרא היה האיסור משום אחותו, וכשנתאלמנה איתוסף בה איסור אלמנה. וי"ל דאיתא בכרייתא אחרת, דרבי שמעון אפילו איסור מוסיף לית ליה, עיי"ש. רצה. ז"ל הזוהר: פתח ר' חייא אכתריה, ואמר 'כי תבאו אל הארץ, ונטעתם כל עץ מאכל וגו', ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה', 'כי תבאו אל הארץ', הא אוקמוה חכרייא, אבל ת"ח דהא אילנא לא עביד פירין אלא בארעא, וארעא אפקי להון, ואחזי ההוא איכא לעלמא, וארעא לא עבדא פירין אלא מגו חילא אחרא דעלה, כמה דנוקבא לא עבדא פירין אלא מגו חילא דכורא, וההוא איבא לא אשתלים כאשלמותא עד תלת שנין, וחילא לא אתפקדא עליה לעילא עד דאשתלים, בתר דאשתלים אתפקדא עליה חילא וארעא אתתקנת ביה, דהא עד תלת שנין ארעא לא אתתקנת ביה ולא אשתלימת עמיה, בתר דאשתלים ואתתקנו כחדא כדין הוא שלימותא. רצו. ז"ל העקידת יצחק: עוד צוה להם על הפרישות

שיהא טעם
[וגו', ו]עץ
ונתקללה; ו
שכתבנו בפו
כן, ופירש רז
כטעם הפרי, ו
ותוצא הארץ
פרי, לכן כשנו
הדעת] - נפקו
[כמו שכתוב
ותאכל מן הע
ממנו, ארורה ד
הלאה נמשך על
קדש הלולים. והנ
רזו לה' אחרונה
הער כחות הערי
בירושלמי (כלאים פ
שלום אמר, על יד
הוא. ובפני משה
כרתיב 'תדשא הא
פרי למינו', ולא
כתיב ותוצא הא
ודרשין מר"ו ד'
פרי. אולם ראה כ
שואלים, למה אר
אחר מחכמי הדון
השאלה והתשובה
דעת שתמרה, והקי
חלוי בארס, כי כעו
נקא: 'ועץ פרי', ש
עשתה כן וכו'. שא
רצונו של מקום, ה
ואם הושם בטבעו
נשתנה הטבע. יש
כטעם הפרי, ר"ל
לעבוד את האדמה
היא לא עשתה כ
הוסר ממנו אותו הו
לומר שלא יהיה י
אחר כן 'קוד דרד
עונה ותקללה', הו

שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא (שס פסוק יב) 'ותוצא הארץ [וגו', ו]עץ עושה פרי', לפיכך כשנתקלל אדם על עונו, נפקדה גם היא על עוניה ונתקללה; והטעם, לפי שהיא גורמת חטא אדם, שנברא 'עפר מן האדמה', כמו שכתבנו בפר' בראשית (ג יז), כי על זה נצטווה אדם הראשון (נלאשית ח כח) 'ומלאו

✽ מאיר פנים ✽

אדם הראשון שלא כבש את האדמה - הגוף תחת הנשמה, נענש לעבדה

והטעם [שקילל ה' את הארץ בשעה שקילל את האדם] הוא, לפי שהארץ גרמה לאדם הראשון שיחטא, שהרי האדם נברא (בראשית ב ז) 'עפר מן האדמה', [ומחמת שחטאה לה', נגרם גם לו שיחטא כהאדמה אשר לוקח משם], וכמו שכתבנו שם רצט, שעל זה היה הציווי לאדם

את שכתותיה את אשר לא שכתה'. רצט. ז"ל רבינו שם (בראשית ג יז): 'ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו'. פירושו רש"י בפסוק לעיל (שם א יא) 'ויאמר אלהים וגו', עץ פרי וגו', כשנתקלל אדם - נפקדה גם היא בעוניה. כבר כתבנו לעיל שזהו היה גרם לחטא אדם, והפשוט הוא, כיון שהאדם נברא עפר מן האדמה, ע"כ לא היה גופו מתוקן ומבורר מן הרע, כמ"ש (שמות כ ה) 'פוקד עון אבות על בנים', ופירושו התרגום 'כד משלמין בנייא למחטא בחר אבהתהון', והוא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין כז): 'כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם', וענינו הוא, שלא היה כ"כ ראוי לענוש הבן מפני שהיה בו פגם זה מצד אביו, וזה גרם לו לחטוא, מ"מ פוקד הקדוש ברוך הוא עון אבותיו עליו דאף שהפגם התחיל באביו הוא השלימו באותו חטאו. וז"ש הלשון 'שאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן', כמו שיבאר בס"ד במקומו. וז"ש הקדוש ברוך הוא לאדם 'מלאו את הארץ וכבשוה' (בראשית א כח), ופירושו רש"י 'חסר וא"ו, ללמד שהאיש כובש את האשה' ע"ש, דהיינו לכבוש את הארץ מן הרע שבה, להחזירה לטוב כמו שיהיה לעתיד, וככוננה זו אמר השי"ת 'לא טוב היות האדם לבדו, שהיה קשה על האדם בהיותו לבדו לכבוש את הארץ, ועשה לו עזר. וזה שאמר הכתוב בתחילה 'ויקרא האדם שמות' וגו', שבתחילה הביא השי"ת כולם לפניו לראות מה יקרא להם, וענין קריאת השמות להעלותם לשרשם. וז"ש (שם ב ט) 'וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו', ר"ל שהראש השפיע להן נפש חיה, ולפי גודל מעלתו היה קשה עליו להעלות כל מדרגות התחתונים, כמו שמצינו במרע"ה שהיה מעלה כל ישראל וכשהיה למעלה בשמים - לא היה כח בידו להצילם מן החטא, ואמר לו השי"ת 'לך רד', וכן במלחמת עמלק נאמר (שמות יז יב) 'ידי משה כבדים',

כן, ופירש רש"י: 'עץ פרי', שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והארץ לא עשתה כן, אלא (פסוק יב) 'ותוצא הארץ עץ עושה פרי', ולא הוציאה עץ פרי, לכן כשנתקלל אדם על עונו [שאכל מעץ הדעת] - נפקדה גם היא על עוניה, ונתקללה [כמו שכתוב (בראשית ג יז) 'ולאדם אמר, וגו', ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל ממנו, ארורה האדמה בעבורך ויחצץ, ע"כ.

והלאה נמשך על אותה הנטיעה כח אחד של קדושה, והיא קדש הלולים. והבן אמרו להוסיף לכם תבואתה, בה"א, רמז לה' אחרונה של שם הבאה בשנה החמישית אחרי העדר כחות הערלה והטומאה השולטין. רחצ. ראה בירושלמי (כלאים פ"א ה"ז): למה נתקללה הארץ, ר' יודן בר שלום אמר, על ידי שעברה על גזרותיו של הקדוש ברוך הוא. ובפני משה מבאר: דצוה עליה להוציא עץ פרי, כרתיב 'תדשא הארץ דשא עשב מוריע זרע, עץ פרי עושה פרי למינו', ולא נצטווחה על אילני סרק, ואלו בהוצאה כתיב 'ותוצא הארץ דשא וגו', ועץ עושה פרי וגו', ודרשינן מו"ו דועץ, דהוציאה אילני סרק ועץ עושה פרי. ואולם ראה מש"כ באבן עזרא (שיטה אחרת): ויש שואלים, למה ארר השם האדמה, והיא לא חטאה. והשיב אחר מחכמי הדור, כי היא מרתה פי השם בעץ פרי. והשאלה ההתשובה דרך דרש או שחוק, כי האדמה אין לה דעת שתמרה, והקללה לא תזיקנה כי לא תרגיש, רק הדבר תלוי באדם, כי בעבורו נבראה. וראה מש"כ לבאר זה בעמר נקא: 'ועץ פרי', שיהיה טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן וכו'. שאל השואל איך יאמרו שהארץ לא עשתה רצונו של מקום, הלא לא שייך לומר בארץ רצון ובחירה, ואם הושם בטבעה לעשות טעם העץ כטעם הפרי, איך נשחנה הטבע. יש לומר שהאמירה לומר שיהיה טעם העץ כטעם הפרי, ר"ל שהושם בטבעה שיהיה כח ביד האדם לעבור את האדמה, בדרך שיהיה טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן מעצמה, וכשנתקלל האדם על עונו הוטר ממנו אותו הכח, ולכן אמר 'ארורה האדמה בעבורך', כלומר שלא יהיה לו כח לעבור אותה כתקנה, כמו שאמר אחר כך 'וקץ ודרדר תצמיח לך', ומה שאומר 'נפקדה על עונה ונתקללה', הוא על דרך משל, כמו 'אז תרצה הארץ

דלית
ש"ס פו.
תן כח
ם לה'
רש"י:
ראה, כי
נתן כח
יל לתת
רצו.
שטעם
(בראשית
עץ פרי
ץ, ויהי
אל הארץ,
ולש שנים
מן השדה,
ת, וקודם
לים לה',
ודי בזה
ים ראוי
זיל לכוין
שה, וכבר
ילש שנים
כירו בימי
האלשיך:
כח חצוני
ש הלולים
שברביעי
אלהיכס'
מנם דעת
זו זכרונם
נים כחות
ערלה,
ה מכחות
ץ לבעלי
שה שנים
שה שנים

את הארץ וכבשוה', דהיינו שיכבשו את הרע ולברר את הטוב, והוא ענין שתכבש הנשמה - שהיא בעלת השכל, את הגוף - שהוא עפר מן האדמה; וכיון שאדם לא כבש אותה, נגזר עליו (שם ג יט) 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב', וכמו שכתוב בפסוק (שם פסוק נג) 'לעבוד את האדמה אשר לוקח משם', כענין שנאמר (ירמיה יג כא) 'אָתָּה לַמִּדְבָּר אָתָּה עָלִיךָ אֲלֵפִים לְרֹאשׁ', שכיון שלא כבשו את האומות ונכנעו להם - נענשו להיות להם לעבדים, וכן בשביל שלא כבש את האדמה - נענש לעבוד את האדמה.

וענין הכיבוש הזה, עשתה התורה שלש שנים, כענין שמצינו בחזקת הבתים ושדה - שחזקתן שלש שנים, והוא מטעם, דכל שלש שנים - עדיין שם בעלים

✽ מאיר פנים ✽

נענשו שיהיו להם לעבדים, וכמו כן יש לפרש אצל אדם הראשון, שמחמת שלא כבש את האדמה - הגוף תחת הנשמה, נענש לעבדה.

ענין ג' שנים - דזוגמת חזקת הבתים ושנות שכיר

וענין זה - שיש לכבוש את האדמה - הגוף, תחת הנשמה - אמרה התורה שיש לעשותו שלש שנים, שכן מצינו כמה פעמים בחז"ל ענין שלוש שנים, כגון: בדניי חזקת הבתים והשדה, שחזקתם היא בשלש שנים, והטעם הוא, שכל שלש השנים הראשונות, עדיין שם הבעלים הראשונים עליו, ומטעם זה, הקונים עדיין נזהרים לשמור שטרותיהם המוכיחים את בעלותם על

הראשון (בראשית א כח) 'ומלאו את הארץ וכבשוה', שהכוונה היא שיכבשו את הרע ויבררו את הטוב, והיינו על ידי שתכבוש הנשמה - שהיא בעלת שכל, את הגוף - שהוא עפר מן האדמה. ומכיון שאדם הראשון לא כבש את האדמה - הגוף, נגזר עליו שיעבדנה, כמו שכתוב (שם ג יט) 'בזעת אפיך תאכל לחם, עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת', כי עפר אתה ואל עפר תשוב', וכמו שכתוב (שם פסוק נג) 'וישלחך ה' אלהים מגן עדן] לעבוד את האדמה אשר לוקח משם', והוא כענין מה שכתוב (ירמיה יג כא) 'אָתָּה לַמִּדְבָּר אָתָּה עָלִיךָ אֲלֵפִים לְרֹאשׁ', ופירוש הפסוק הוא, שמכיון שלא כבשו את האומות ונכנעו להם

שאמרו חז"ל (ר"ה כט.) שנשיאות ידו היה להעלות ישראל שיסתכלו כלפי שמים, וכתוב 'ואהרן וחור תמכו כידוי, ויבואר עוד במקום אחר, וכן היה באדם לגודל מעלתו הוצרך עזר להעלות את הארץ ולכבושה. ואמרינן כיבמות דף ס"ג (ע"א) 'אשכחיה ר' יוסי לאליהו וכו', כמה אשה עזרתו, א"ל מביא חטין, חטין כוסס; פשתן לובש' וכו'. וזה שעזרתו לברר הטוב מן הרע, וכן היה קודם החטא שהיתה בעזרו לתקן את האדמה להוציא פריה בלי תערובות הרע, והיינו דכתיב 'וכבשוה', דהיינו שהוא יכבוש אותה והיא תכבוש את האדמה. אך אמרו חז"ל (יבמות סג.) 'זכה - עזרתו, לא זכה - כנגדו', שבתחילה צריך לתקן אותה, ולכבוש אותה שתהיה במעלתו, כמו שפירש רש"י: 'וכבשה' חסר, שהזכר כובש את הנקבה, ואז היא בעזרתו לכבוש את האדמה, ואם לא זכה והיא כובשתו אז היא נגדו, ואינו יכול לכבוש את האדמה, וזה שאמר הכתוב (דברים כד א) 'כי יקח איש אשה', ואמרו חז"ל (קידושין ד:.) 'כי יקח' ולא כי תקח, שהיא צריכה להיות לקוחה ממנו,

כמו שאמר הכתוב (בראשית כ נג) 'כי מאיש לוקחה זאת, וזה שאמר הכתוב 'כי שמעת לקול אשתך', ממילא 'אורחה האדמה בעבורך' - שלא תוכל לכבושה ולבררה, ואדרבה גרם שתוציא קוץ ודרדר וגו', ור"ש 'ער שובך אל האדמה כי ממנה לוקחת'. פירוש דהכוונה היה שאתה תקח אותה ותתקן אותה, ועתה שכבשה אותך אשתך לא תכבוש את הארץ, כי ממנה לוקחתה שנקחת ממנה, ולא היא ממך, כמ"ש 'ולא כי תקח' כנ"ל. ש. ראה מש"כ במצות דוד: 'ואת למדת', אתה בעצמך הרגלת את הבבלים להיות עליך אלופים, להיות ראשים עליך, כי על שהראה חזקיה לשלוחי מרודך בלאדן מלך בבל את כל בית נכאתה, הסיח לכם אותם להלחם בישראל פעם בפעם לקחת האוצרות. שא. כמוכא במשנה (ב"ב פ"ג מ"א): חזקת הבתים והבורות והשיחין והמערות, והשוככות והמרחצאות ובית הכרין ובית השלחין, והעבדים, וכל שהוא עושה פירות תדיר - חזקתן שלש שנים מיום ליום, שדה הבעל - חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום.

ראשונים
טו (י) 'בב
ביה (זמח
לתינוק
מק"ג), וכ
הקרקע (כ)
אצל שכיר
שנים - כס
הוא נכנס
כי משנה
שעבדך ש
יש ללמד
ומפסוק
שכ. ז"ל הג
איניש כשטו
בשנה הרא
שטור המעיד
יחר מכך א
אלא בטעם
סודה. לא
תליא, הוא,
באכילת פירו
מכאן לא קפ
שלש, דמימ
אבל לאחר
שוב אינו נ
שנים כשני
מצומצמין י
השכיר כשני
כי משנה ש
ביום ובין כ
מש"כ ברעת
הוא 'שלש
שעבוד ש
שלש שנים
דאיכא עבור
שנים לא מ
זה, ע"כ. ו
הרש"ב"ם: ו

ראשונים עליו, ומזדהרו אינשי בשטרי (נ"ז כט.). וכן מצינו גבי שכיר, דכתיב (ישעיה טו יד) 'בשלש שנים כשני שכיר', שאחר שלש שנים נקרא שם עבדות עליו, דכתיב ביה (דברים טו יח) 'כי משנה שכר שכיר עבדך - שש שנים'. ומזה סמכו חז"ל לתינוק ללמדו אותיות התורה לאחר ג' שנים, כמו שכתב הט"ז ביו"ד (סי' רמה סק"ג), וכן אמרו באברהם אבינו ע"ה (נדרים לז) 'בן ג' שנים הכיר את בוראו'.

✽ מאיר פנים ✽

התינוק אותיות התורה לאחר ג' שנים ש"ה, וכמו שכתב הט"ז (יו"ד סי' רמה סק"ג) [על מש"כ הרמ"א (שם סי"ח) וז"ל: ומ"מ מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה ש"ן], שרמזו לדבר מובא בפסוק 'שלש שנים יהיה לכם ערלים'. וכן אמרו חז"ל באברהם אבינו ע"ה (נדרים לב.) ש'בן ג' שנים הכיר את בוראו' [שלאחר ג' שנים הוסרה ערלת לבו ש"ן].

שחתם שכיר שלש שנים כדכת' בשלש שנים כשני שכיר. גם זה הכל. כי במקום אחר כתוב בעוד שנה כשני שכיר ונקלה כבוד מואב. ופירוש כשני שכיר שלש שנים מצומצמות כשנת שכיר שהיא שנה מצומצמת שה. ראה גם מש"כ רבי חיים פלטיאל: 'ונטעתם כל עץ מאכל' כו'. מכאן אמרו חכמים 'בן חמש שנים למקרא', דבנים נמשלו לפירות בכמה מקומות, מה הפרי 'שלוש שנים ערלים לא יאכל' - כך הנער ג' שנים ערל שאינו יכול לדבר, 'ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים' - כך הנער כשיהיה בן ד' שנים תלמדהו ק"ש, ותורה ציוה, ויהיו כל דבריו קודש, 'ובשנה החמישית תאכלו את פריו' - כך הנער כשיהיה בן ה' שנים תאכלו את פריו - כלומר תלמדו תורה. וכ"כ בדעת זקנים. שו. הנה בשו"ע (שם סי"ה) כותב הרמ"א דכשיתחיל לדבר מתחיל ללמדו 'תורה צוה' וכו'. והגר"א בהגהותיו (אות יט) הקשה, שישנה סתירה למש"כ הרמ"א כאן: ומ"מ מיד כשיהיה בן ג' שנים שלימות - מלמדין אותו אותיות התורה וכו', וז"ל: איני מבין שיחתו, דהא מיד שמתחיל לדבר חייב כנ"ל, עכ"ל. ואולי יש ליישב זה על פי מש"כ בשו"ע הרב (הל' ח"ת פ"א ה"א) שכשמתחיל לדבר מלמד אותו האבא בעל פה 'תורה צוה' וכו'. וכשמגיע לגיל שלש - מלמדים אותו זאת מן הכתב ע"ש. שו. ראה מש"כ המהר"ל שם: 'בן ג' שנים הכיר את בוראו', כי אלו ג' שנים הם נגד שני ערלה, ועליו נאמר 'ונטעתם כל עץ מאכל, שלש שנים יהיה לכם ערלים, ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים', וכמו שמבואר במדרש בפרשת קדושים, וכאשר היה בן ג'

הקרקע (כ"ב כט.) ש"ב, וכן מצינו ענין שלוש שנים אצל שכיר, כמו שכתוב (ישעיה טו יד) 'בשלש שנים - כשני שכיר' ש"ג, לפי שלאחר שלש שנים הוא נכנס לגדר עבד, כפי שכתוב (דברים טו יח) 'כי משנה שכר שכיר, עבדך שש שנים' [פירוש, שעבדך שש שנים - כפול משנות שכיר] דש.

יש ללמד התינוק האותיות לאחר ג' שנים - דוגמת הערלה ומפסוק זה סמכו חז"ל, שיש ללמד את

שב. וז"ל הגמ': אלא אמר רבא, שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטריה, תרתו ותלת מיזדהר, טפי לא מיזדהר - בשנה הראשונה האדם שקנה קרקע, הוא נוהר לשמור את שטרו המעיד על קנייתו, וכן בשנה השניה והשלישית, אבל יותר מכך אינו נוהר לשומרו. וראה מש"כ הרשב"א (ד"ה אלא) בטעם הדבר: דהאי טעמא דתלת מזדהר טפי לא מזדהר, לאו כהלכתא בלא טעמא נקטינן ליה, אלא בטעמא חליא, והוא, משום דכיון דרובן של בני אדם מקפידין באכילת פירות של ג' שנים, כאיך טעמא דרבא, ובפחות מכאן לא קפדי, אף לוקח זה חושש ונוהר בראיותיו כל שלש, דמימר אמר שמא יבא היום או מחר ויערער עלי, אבל לאחר שראה זה שותק כל ג', בוטח שלא יערער עוד, ושוב אינו נוהר בשטרו. שג. ראה מש"כ רש"י: שלש שנים כשני שכיר שלש שנים נגזרו עליכם לאורך זמן אבל מצומצמין יהיו ולא תאחר עוד הפורענות כאשר ידקדק השכיר בשני שכירותו לצמצם. דש. ראה מש"כ רש"י: 'כי משנה שכר שכיר', מכאן אמרו עבד עברי - עובד בין כיום ובין בלילה. וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום. וראה מש"כ בדעת זקנים: 'כי משנה שכר שכיר, שכיר שכר - הוא 'שלש שנים כימי שכיר ונקלה כבוד מואב', וא"כ זה שעובד שש שנים הוי פי שנים דשכיר ולכך הרגילו לשכיר שלש שנים שאלו היו שוכרין לשנה או לשנתיים פעמים דאיכא עבוד ופעמים דליכא ונמצא הא' מפסיד אבל שלש שנים לא מצי למהוי בלא עבוד ואין מפסיד לא זה ולא זה, ע"כ. וכן פירשו רוב המפרשים. אולם ראה מש"כ הרשב"ם: ויש מפרשים משנה שכיר שש שנים הם, לפי

שתכבש
ואדם לא
ב בפסוק
כא) 'ואת'
נענשו
האדמה.

ים ושדה
ז בעלים

יש לפרש
כבש את
עבדה.

שכיר

ה - הגוף,
שוחו שלש
ננין שלוש
והשדה,
הוא, שכל
הבעלים
יין נוהרים
נלותם על

וקחה זאת,
זלא 'ארורה
זה, ואדרבה
אל האדמה
תקח אותה
תכבוש את
היא מן.
כ' במצות
בלים להיות
וראה תזקיה
אתה, הסית
ת האוצרות.
ים והבורות
ובית הברין
רות תדיר -
זקתה שלש

14

ומזה הטעם אמרה תורה 'ונטעתם כל עץ מאכל', הואיל דבעץ מאכל הוא עיקר הפגם שפגמה האדמה, אינה נכבשת להיות הפירות נבררים מן הרע, עד לאחר שלש שנים. L

ומזה הטעם אמרו במס' סוכה דף לה (ע"ב) 'ונטעתם כל עץ', איני יודע שהוא עץ מאכל, מה ת"ל 'עץ מאכל', עץ שטעם עצו ופריו שווים, הוי אומר זה פלפלין, ללמדך שפלפלין חייבין בערלה. עיין מה שנדחק רש"י (ד"ה חייבין בערלה) לפרש, שהוצרך התורה להזהיר על הפלפלין. ולפי מה שכתבנו יש לומר, כיון שהפגם הוא ששינתה האדמה שאין טעם העץ ופריו שוה, אם כן בפלפלין שטעם עצו ופריו שוה - הוה אמינא דאינה חייבת בערלה, קא משמע לן דאפילו הכי חייבת בערלה, כיון שפגמה האדמה אין לחלק. והא דלא קא משמע לן באתרוג

✽ מאיר פנים ✽

דין ערלה נאמר אצל 'עץ מאכל' - שבו היה חטא האדמה ומטעם זה אמרה התורה דין ערלה רק אצל עץ מאכל, כמו שכתוב 'ונטעתם כל עץ מאכל', לפי שבזה היה עיקר החטא שפגמה האדמה, [שלא הוציאה 'עץ פרי' - שטעם עצו ופריו שוה], ולכן אין העץ נכבש, פירוש, שאין הפירות נבררים מן הרע, רק לאחר שלש שנים.

פלפלין, שטעם עצם ופרים שוה - סד"א שאין חייבים בערלה, לפי שלא חטאה בהם האדמה

ומטעם זה אמרו חז"ל (סוכה לה.) ש"ח וז"ל: [תנו רבנן 'פרי עץ הדר' - עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג], ואימא פלפלין, כדתניא היה רבי מאיר אומר, ממשמע שנאמר 'ונטעתם כל עץ', איני יודע שהוא עץ מאכל, מה תלמוד לומר 'עץ מאכל' - עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין.

הוסרה הקליפה והיה כולו מקודש. ותדע עוד להבין ענין אלו ג' שנים שהכיר את בוראו, כי כבר התבאר כי האדם הוא בכת ויוצא אל הפעל, ולא מתחלת בריאתו בפעל, וכאשר מצאנו כי האילן הוא בכת ג' שנים, ולכך פירות שלו אסורים עד ג' שנים, ואח"כ הוא יוצא אל הפעל, לכך אברהם ג"כ היה יוצא אל הפעל כאשר היה בן ג', ואז הכיר

ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה. וראה ברש"י (ד"ה חייבין בערלה) שנדחק לפרש, שהוצרכה התורה להזהיר על הפלפלין שחייבים בערלה, [וז"ל: 'חייבין בערלה', דלא תימא מין ירק הוא, מפני שהוא עץ שפל כמין רותם, שאינו גבוה מן הארץ]. ולפי מה שכתבנו יש לבאר, שמכיון שחטאה האדמה בכך ששינתה והוציאה 'עץ עושה פרי', שאין טעם העץ ופריו שוה, אם כן היה עולה על דעתנו לומר שפלפלין - שטעם עצו ופריו שוה - אינם חייבים בערלה, לכן הוצרך הכתוב להשמיענו שאף על פי כן חייבים הם בערלה, מחמת שפגמה האדמה, ואין לחלק בגידולים אם טעם עצם ופרים שוה, וזה שלא השמיענו הכתוב ענין זה באתרוג - שגם כן טעם עצו ופריו שוה, לפי שבזה מקרא מלא דיבר הכתוב שיש לברר בו הטוב והרע, כמו שכתוב (בראשית ב ט) 'עץ הדעת טוב ורע', [ועץ הדעת היה עץ את בוראו. שח. ז"ל הגמ': תנו רבנן פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ואימא פלפלין כדתניא היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר ונטעתם כל עץ איני יודע שהוא עץ מאכל מה תלמוד לומר עץ מאכל עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה פלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה.

שגם כן עצו ומטעם זה כה - לא שאין ענין ער ומטעם זה כה (לט. ד"ה וכל) ש"א חריפי דפומבדית שט. כמו שכתוב בכ שאכל ממנו אדם וחיה הדא הוא דכתיב (כראי אמרת צא וראה, איז מרצא אלא אתרוג. ג א): זיאמר אל האע ענינו, מפני שאיסורו והוא מה שפירש ו שהוציאה 'עץ עושה פרי', לפיכך כשנתקל שמכאור לעיל. אלא בפורי, משא"כ בעץ שאמר הנתש לא תא הרע, שנעבדה בהן יחבך, והשיבה האע לא היה אלא בעץ, מתוקן, משא"כ בעץ בפרשת אמור (ויקרא הדר', כי אח"כ נתקן אתרוג, תבחר למצוה חסיד מעץ הדעת מו התיזו ר"ש - נשאר טעם עצו ופריו שוה ש"א. ז"ל רבינו שם יש לפרש דענין קללה שמה שאמרו אין ער, דאיתא בזהר פרי ק

שגם כן עצו ופריו שוה - דבזה מפורש שהוא (נלאטינ נ ט) 'עץ הדעת טוב ורע', פשיטא דצריך לברר הרע ממנו.

ומטעם זה כתבנו בחידושי קידושין דף ל"ט (ע"ב) 'כל האומר אין ערלה בחוץ לארץ - לא יהא לו נין ונכד משליך חבל בגורל בקהל ה', דהיינו, שהם אומרים שאין ענין ערלה - שהוא לברר מן הרע שבו - בחוץ לארץ, אלא בארץ ישראל

✽ מאיר פנים ✽

שלחה רב יהודה לקמיה דרבי יוחנן, שלח ליה סתום ספיקא ואבד ודאה -] התר להם ספק ערלה, ואבד ערלה ודאי שיג], והכרו על פירותיהן שטעונים גניזה], וכל האומר אין ערלה בחוץ לארץ - לא יהא לו נין ונכד (מיכה ב ה) 'משליך חבל בגורל בקהל ה'. כלומר, שהם היו אומרים שאין ענין ערלה - שהוא ענין בירור הטוב מן הרע שבו - בחוץ לארץ, אלא בארץ ישראל לבר,

אתרוג טין, אם כן פשוט הוא שיש לברר את הרע ממנו ש".

כל האומר שאין ענין ערלה - בירור הרע בחו"ל. אין לבניו חלק בגורל ה'

ומטעם זה כתבנו בחידושינו למס' קידושין (לס. ד"ה וכל) שי" במש"כ הגמ' שם וד"ל: [אמרי חריפי דפומבדיתא שי"ב אין ערלה כחוצה לארץ,

האלשיך שם, דהוא משום דבשלש שנים הראשונות, יש בפירות עדיין כח החומריות שבארץ מבחינה חיצונית המזקת לנפש, עד שניתברר ממנה בשנה הרביעית, ע"ש. א"כ מה שאמרו 'אין ערלה בחו"ל', היינו שאין בה כח החומריות כמו בא"י, וכן משמע הלשון 'אין ערלה בחו"ל', ולא אמר 'אין ערלה נוהג בחו"ל' - כלשון המתניי, אלא משמע שכת החומרי - הנקרא ערלה - אין בחו"ל, ולכך אינו נאסר. וזהו מבחינת חטא המרגלים שהוציאו דיבת הארץ ודיבת פירותיה כמ"ש חז"ל, ונענשים ע"ז שלא היה לבניהם חלק בגורל הארץ, כדאיתא בכ"ב שיהושע וכלב נטלו חלקם, דכתיב 'חיו מן האנשים', ולכך קיללם ג"כ שלא היה לבניהם משליך חבל בגורל ה'. אבל באמת טעמייהו הוא, דאין דין ערלה נוהג בחו"ל, ור"א קאי על דברי ת"ק דאמר 'חוץ מן הערלה והכלאים', וע"ז אמר הא דאין ערלה בחו"ל, והיינו, דאין דין ערלה נוהג בחו"ל כלשון ת"ק, וכיון שחייב אדם לומר בלשון רבו, אמרו כולם בלשון זה - אין ערלה בחו"ל. ועוד אמרנו פירוש אחר, ואין להאריך, וק"ל. שיב. ראה מש"כ רש"י: 'חריפי דפומבדיתא', עיפא ואבימי בני רחבה דפומבדיתא. שיג. ראה מש"כ רש"י: 'סתום ספיקא ואבד ודאה', כלומר ספיקו מותר, ודאה אסור, והיתר ספיקא סתמיהו להורות בהצנעה, ולא לדרשו ברכים, הואיל ומקילין בה. וכה"ג אמרינן בנדריים (כג): במילתא אחריתי, רב הונא בר חיננא סבר למררשיה בפירקא, א"ל רבא תנא סתים לה סתומי ואת דריש לה בפירקא. אלמא סתום - סתום הדבר קאמר, כך השיב רבינו גרשם בר' יהודה זצ"ל. זאבד ודאה, הואיל והן מקילין, אל תתיר להם לספק זה אצל זה, אלא אבד אותם הפירות בידים.

שט. כמו שכתוב כמדודש (כ"ר טו ז): מה היה אותו האילן שאכל ממנו אדם וחיה וכו', רבי אבא דעכו אמר אתרוג היה, הוא הוא דכתיב (בראשית ג ו) 'ותרא האשה כי טוב העץ וגר', אמרת צא וראה, איזהו אילן שעצו נאכל כפריו, ואין את מוצא אלא אתרוג. שי. ראה מש"כ רבינו בפר' בראשית (נ א): 'ריאמר אל האשה אף כי אמר אלהים לא תאכלו וגר'. ענינו, מפני שאיסור עץ הדעת שהיה מעורב בו רע בטוב, והוא מה שפירש רש"י (בראשית א יא) שהארץ הטאה שהוציאה עץ עושה פרי, ולא כמו שאמר השם יתברך 'עץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם - נפקדה גם היא על עונה, כמו שכתבנו לעיל. אלא שבשאר אילנות היה הקלקול בעץ ולא כפרי, משא"כ בעץ הדעת - שהיה רע בפרי עצמה, והוא שאמר הנחש 'לא תאכלו מכל עץ הגן, שבכולן יש בחינת הרע, שנעבדה בהן עבירה שלא הוציאו כמו שצוה השם יתברך, והשיבה האשה 'מפרי עץ הגן נאכל', ר"ל שהחטא לא היה אלא בעץ, שלא הוציא כראוי, אבל הפרי הוא מתוקן, משא"כ בעץ הדעת, שהפרי מעורב בו רע. ועיין בפרשת אמור (ויקרא כג מ) בפסוק 'ולקחתם לכם פרי עץ הדר', כי אח"כ נתקן הפרי, ואמרו חז"ל (סוכה לה.) שהוא אתרוג, תבחה למצוה שהוא פרי עץ הדר, ורמז לדבר, כי אם חסדי מעץ הדעת מספר רע, דהיינו העיין של דעת ומן התירו רי"ש - נשאר עץ הדר, ואדרבה הוא מובחר יותר, כי טעם עצו ופריו שוה, כמ"ש כנ"ל, ולא נעבדה בו עבירה. שיא. ז"ל רבינו שם: 'וכל האומר אין ערלה בחו"ל וכו'. יש לפרש דענין קלה זו שקיללם בכך הוא, משום דהוי סבר שמה שאמרו אין ערלה בחו"ל - הוא גנאי לא"י, על פי מה דאיתא בזהר פרי' קדושים, ובבעל עקידה שם, ובפירוש

זוא עיקר
גד לאחר
שהוא עץ
אומר זה
ימן נעלה
מר, כיון
ין שטעם
זילו הכי
באתרוג
אה ברשי
שהוצרכה
ב בערלה,
מין ירק
ום, שאינו
יש לבאר,
ששינתה
ועם העץ
תנו לומר
אינם
להשמיענו
; מחמת
אם טעם
ו הכתוב
צו ופריו
תוב שיש
בראשית ב
היה עץ
ין הדר עץ
מא פלפלק
נטעם כל
עץ מאכל
ין ללמדך

לכד, אם כן הם מוציאים שם רע על ארץ ישראל שהוא גרוע מחוץ לארץ, ובאמת אין הדבר כן, שכיון שפגמה האדמה אין לחלק בשום מקום. והוא כענין חטא המרגלים, שהוציאו דיבת הארץ ופירותיה, והיה העונש שלהם שלא היו לבניהם חלק בגורל הארץ, כמו כן קללם שלא יהיה לבניהם חלק בגורל ה'.

74 ועיקר הטעם, (ש)אפילו למאן דאמר (קידושין לח:): שאין דין ערלה נוהג בחוץ לארץ מן התורה הוא, שהרע החיצוני הוא נאחו ומתגרה - דוקא במקום קדושה, כענין מת ישראל מטמא יותר מהאומות, וכן טומאת זיבה וכיוצא בה, מטעם שאין החיצונים מתדבקים אלא במקום קדוש:

✽ מאיר פנים ✽

שלא יהיה להם נין ונכד משליך חבל [חולק נחלה (רש"י)] בגורל בקהל ה'.

עיקר דין ערלה הוא בא"י - לפי שהחיצונים מתדבקים במקום הקדושה

ועיקר הטעם שטי למי שסובר (קידושין לח:): שטי שאין דין ערלה נוהג בחוץ לארץ מן התורה, [ועיקר דין ערלה הוא בארץ ישראל] הוא, שהחיצונים נאחזים ומתגרים דוקא במקום ששורה בו הקדושה, וכמו שמת ישראל מטמא יותר מהאומות, וכן טומאת זיבה [ששייכת רק אצל בני ישראל], וכיוצא בזה, והוא, מטעם שאין החיצונים מתדבקים אלא במקום הקדושה ש"י:

ונמצא שהם מוציאים שם רע על ארץ ישראל, שהוא גרוע מחוץ לארץ, [שרק בארץ ישראל נצרכים הפירות לחיקון, משא"כ בחוץ לארץ]. ובאמת אינו כן, שמכיון שפגמה האדמה שוב אין לחלק בשום מקום, ובכל מקום יש לברר הטוב מן הרע. וענין זה - של הוצאת שם רע על ארץ ישראל שהיא יותר גרועה מחו"ל - הוא כענין חטא המרגלים, שהוציאו דיבת הארץ ופירותיה, ומבואר שהעונש שלהם היה שלא היה לבניהם חלק בגורל הארץ ש"י, כמו כן קלל אותם ר' יוחנן [כעין העונש של המרגלים].

ש"י. כמו שכתוב בתורה (במדבר יד כג) 'אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה'. וראה בגמ' (ביב ק"ז): 'מרגלים - יהושע וכלב נטלו חלקם, וכו', הבנים נטלו בזכות אבי אביהן, ובזכות אבי אמותיהן. שטו. וכפשטות הטעם הוא משום שהיא מהמצוות החלויות בארץ, וכמו שכתוב 'כי תבואו אל הארץ', ולכאורה הכוונה לארץ ישראל דוקא. שטז. הערלה אסורה בחו"ל, כמובא במשנה (ערלה פ"ג מ"ט), ובגמ' נחלקו אם הוא הלכה למשה מסיני, או שהוא ממנהג, וז"ל הגמ': תנן התם החדש - אסור מן התורה בכל מקום, ערלה - הלכה, וכו', מאי הלכה, אמר רב יהודה אמר שמראל הלכתא מדינה, עולא אמר רבי יוחנן הלכה למשה מסיני. ש"ז. וראה מש"כ באור החיים (במדבר יט ב): ויתבאר הענין, על פי מה שאמרו בפרק בתרא דנוזר (סא:), ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות טומאת מת שאין הכותי נעשה טמא מת, וזה לשונו 'שאם נגע במת או נשאו או האהיל עליו - הרי הוא כמו שלא נגע, הא למה זה דומה לבהמה שנגעה וכו', עד כאן. והנה ההכרח שבו הורמו עם בני ישראל משאר

הגויים הוא, כאמצעות קבלת התורה, שזולת זה הנהגה ככל הגויים בית ישראל, ומעתה טעמנו צורך דבש אמרי אל, כמה שאמר 'זאת חקת התורה', פירוש חקה זו של הטומאה, ותנאי טהרתה חסוב מהתורה, כי על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים חאבים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עלינה בחייהם גם כמותם, כחייהם - שבנוגע במת או יאהילו עליו וכדומה, תדבק בהם הטומאה שבמת, ולא תחפוץ להפרד אם לא בכח גדול אשר חקק ה' במצוה האמורה בענין של פרה אדומה, וכמותם - גם כן תתרכה הטומאה, כאומרם ז"ל (כ"מ ק"ד): בפסוק 'אדם כי ימות וגו' - ישראל מטמאים באהל, ואין אומות מטמאין באהל. וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה לב' כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל, ופינה אותם, והוציאם לחוץ מהחדר, אותה שהיתה מלאה דבש - מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים, ואותה שהיתה מלאה זבל - הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים, לא ישוה לשל דבש, כמו כן אדם מישראל שמת, להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה

ויש לפו
(דנב)
ברוך הו
(נלשית ב
תתעסקו
שכבר ה
- חלק ה
(ספלים ה
עצי הגן
יתעסקו
ה' נטע
ויש ל
ילקוט ש
אחרי ה'
להלך אח
ברייתו ש
כפי שכה
בעדן, אן
תתעסקו
מה שנטו
צריך לנט
סוגי הפ
נטיעת ה
כצאת הנפ
שהם כחו
ליהנות מו
מקורים וא
המקורה,
משלל מה
הממית ה
ש"ח. ז"ל
'אחרי ה'
הקדוש בר
במים רבי
(רביים ש)

ויש לפרש בזה מה דאמר במדרש ילקוט (קדושים רמו מרטו): ר' יהודה בר סימון אומר (דברים י ה) 'אחרי ה' אלהיכם תלכו', וכי אפשר לבשר ודם להלך אחר הקדוש ברוך הוא וכו', אלא מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק אלא במטע תחילה, דכתיב (בראשית כ ח) 'ויטע ה' אלהים גן בעדן', אף אתם, כשאתם נכנסים לארץ ישראל - לא תתעסקו אלא במטע תחילה וכו'. יש לפרש ענינו, כי לא היה צריך לנטיעת הגן, שכבר הוציאה הארץ כל מיני פירות ביום השלישי, אלא לפי שהיה בהם חטא אדמה - חלק הרע בו, לכך נטע השם יתברך גן בעדן, שלא יהיה בהן חלק הרע כלל, כדכתיב (מלאכי ה ה) 'לא יגורך רע', והיינו דכתיב (בראשית כ טו) 'מכל עץ הגן אכול תאכל', שהיה עצי הגן - טעם עצו ופריו שוה. וכמו כן הזהירה התורה, כשיבואו לארץ ישראל יתעסקו בנטיעה, כדי לברר את הרע בג' שנים, ויהיה אח"כ 'כל פריו קודש הלולים':

✽ מאיר פנים ✽

חטא הארץ [שלא הוציאה 'עץ פרי' כנ"ל], והיה מעורב בהם חלק רע, לכן נטע השם יתברך את גן העדן, שאין בו חלק הרע כלל, לפי שאצל הקב"ה לא שייך רע כלל כפי שכתוב (תהלים ה ה) 'לא יגורך רע' ש"כ, וזה מה שאמר הכתוב (בראשית כ טו) 'מכל עץ הגן אכול תאכל', [שיאכל האדם מהעץ עצמו], לפי שהיו עצי הגן - טעם עצם ופריים שוה. ולפי זה יתבאר מה שאמרו במדרש, שכמו כן הזהירה התורה שכשיבואו לארץ ישראל יתעסקו בנטיעה תחילה, [כמ"ש 'כי תבואו אל הארץ - ונטעתם'], והטעם בזה הוא, כדי שיבררו את החלק הרע שבפירות הארץ בשלוש השנים הראשונות, ובשנה הרביעית יהיו כל הפירות בבחינת 'קודש הלולים':

לשמים ולהדבק באש, אוחז שכתוב בו (דברים ד כו) 'כי ה' אלהיך אש אכלה', (דניאל ז ט) 'כרסיה שביבין די נור' וגו', ואת אמרת 'ובו תדבקון', אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק אלא במטע תחלה, הלא הוא דכתיב (בראשית כ ח) 'ויטע ה' אלהים גן בעדן', אף אתם, כשאתם נכנסין לארץ ישראל, לא תתעסקו אלא במטע תחלה 'כי תבואו אל הארץ - ונטעתם כל עץ מאכל'. וכן הוא בויק"ר (פכ"ה אות ג) שיט. כמו שכתוב (בראשית א יב): ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו, ועץ עשה פרי אשר זרעו בו למינהו, וירא אלהים כי טוב. שכ. ראה מש"כ במצודת דוד: 'לא יגורך', לא ידור הרע אצלך, והוא דרך משל, לומר שהרע שנוא למקום.

ה' נטע גן בעדן. לפי שבפירות הארץ היה מעורב חלק רע מחטא האדמה

ויש לפרש על פי זה מה שאמרו במדרש ילקוט ש"י: ר' יהודה בר סימון אומר (דברים יג ה) 'אחרי ה' אלהיכם תלכו', וכי אפשר לבשר ודם להלך אחר הקדוש ברוך הוא וכו', אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק אלא במטע תחילה, כפי שכתוב (בראשית כ ח) 'ויטע ה' אלהים גן בעדן', אף אתם כשאתם נכנסים לארץ ישראל לא תתעסקו אלא במטע תחילה וכו'. יש לבאר הענין מה שנטע ה' גן בעדן, שבאמת לא היה הקב"ה צריך לנטיעת הגן, שהרי הארץ כבר הוציאה כל סוגי הפירות ביום השלישי ש"ט, אלא מטרת נטיעת הגן הייתה, לפי שבפירות האדמה היה

כצאת הנפש ונתרוקן הגוף, יתקצו הקליפות לאין קץ. שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה יטמא באהל, ואפילו אלף בתים מקורים ואחת פתוחה לחברתה - הטומאה תמלא כל החלל המקורה, מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל, להיותו מושלל מהקדושה אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה. שיח. ז"ל המדרש: ר' יהודה בר' סימון פתח (דברים יג ה) 'אחרי ה' אלהיכם תלכו', וכי אפשר לבשר ודם להלך אחר הקדוש ברוך הוא, כתיב (תהלים עו כ) 'ביום דרכך ושכילך במים רבים', ואת אמרת 'אחרי ה' אלהיכם תלכו' וגו', (דברים שט) 'ובו תדבקון', וכי אפשר לבשר ודם לעלות

באמת
חטא
בניהם
לארץ
נדושה,
שאין
[חולק
זדבקים
לח: שטו
התורה,
לן הוא,
במקום
ל מטמא
זייכת רק
ועם שאין
שה ש"י:
הנה ככל
אל, כמה
ל הטומאה,
בלו התורה
לים תאבים
נה בחייהם
אהילו עליו
פוך להפרד
ה בענין של
זה, כאומרם
אל מטמאים
לתי במקום
אחת מלאה
ציאם לחוץ
צים לה כל
זבל - הגם
בש, כמו כן
קה והעריבה

בתורת כהנים (פ"ג פ"ה אות ט): **הלולים** - שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם, מכאן אמר רבי עקיבא לא יטעום אדם כלום קודם שיברך. יש לפרש, משום דרבי עקיבא סבירא ליה בסוף פרק כיצד מברכין (נרכות מד.) 'אפילו אכל שלק והוא מזונו - מברך עליו שלש ברכות', והיינו משום דסבירא ליה, הא דכתיב (דברים ח י) 'ואכלת ושבעת וברכת' - לא קאי על שבעת המינים בלבד, אלא על כל דבר אכילה שיש בה שביעה חייב לברך, [ו]כיון דאמרינן בריש פרק כיצד מברכין (נרכות לה.) 'כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן', אם כן על כרחך הא דכתיב 'הלולים', לברך ברכה ראשונה ואחרונה - היינו בטעימה לבד, שלא כדי שביעה, והיינו דאמר 'מכאן אמר רבי עקיבא דאסור' וכו'. ובחידושי ברכות בריש פרק כיצד מברכין הארכנו בזה:

✽ מאיר פנים ✽

פשוט הוא שיש לברך לפניו ולאחריו כשאוכל לשבוע.

'הלולים' שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם - אף כשאוכל לטעימה בלבד

כתוב בתורת כהנים (פ"ג פ"ה אות ט): 'הלולים', שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם שכן, מכאן אמר רבי עקיבא לא יטעום אדם כלום קודם שיברך. [ויש להבין היכן ראה כאן רבי עקיבא שאין לטעום קודם שיברך]. ויש לבאר, שרבי עקיבא עצמו סובר בסוף פרק כיצד מברכין (ברכות מד.) שאפילו אכל שלק, אם הוא מזונו - מברך עליו שלש ברכות, [כלומר שמברך עליו כמו שמברך על שבעת המינים], והטעם בזה, משום שהוא סובר שמה שאמר הכתוב (דברים ח י) 'ואכלת ושבעת וברכת' אינו רק על שבעת המינים בלבד שכן, אלא כל שאוכל אכילה שיש בה שביעה - חייב לברך, [א"כ לרבי עקיבא

ומכיון שאמרו בתחילת פרק כיצד מברכין (ברכות לה.) 'כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן', [כלומר, שדבר פשוט הוא שיש לברך לפני האכילה], אם כן על כרחך שיש לפרש מה שדרשו מתיבת 'הלולים' שיש לברך ברכה ראשונה ואחרונה - שהוא אף בטעימה לבד, שלא כדי שביעה, [לפי שכשאוכל כדי שביעה היה פשוט לרבי עקיבא שיש לו לברך לפניו ולאחריו כנ"ל], וזה שאמרו מכאן אמר רבי עקיבא לא יטעום אדם כלום קודם שיברך. ועיין מה שהארכנו בזה בחידושינו למס' ברכות בתחילת פרק כיצד מברכין שכן:

שכא. פירוש, מלשון 'הלולים' נראה שיש להלל פעמיים, לפני ולאחר האכילה. שכב. שלא כדעת רבן גמליאל שם סובר שמברך שלוש ברכות רק בשעת המינים, וכמובא בגמ' שם שלומד זאת 'מדכתיב: ארץ חטה ושעורה וגו', וכתיב: ארץ אשר לא כמסכנת האכל בה לחם וגו', וכתיב: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך'. שכג. לא מצאנו למה ירמזו דבריו. וראה מש"כ רבינו בספר המקנה (קידושין ב: ד"ה תר"ה אתרוג): תר"ה אתרוג שיהא לאלן כו', דלא פליגי התם דלא יסבור שום תנא וכו'. ונראה לענ"ד ליתן טעם לדבריהם, והוא, דאיתא ריש פרק כיצד מברכין מקרא דכתיב גבי רבעי 'כל פרוי קודש הלולים', דקרא אתא לברכה לאחריה, וממילא ילפינן דמברך לפנייה מקל וחומר, כשהוא שבע מברך, כשהוא

רעב לא כ"ש, ואמר התם למ"ד כרם רבעי על כרחך סבירא ליה גזירה שוה דרבי דיליף 'תבואה' 'תבואה' מתבואת הכרם וכו', אם כן י"ל למ"ד כרם רבעי סבירא ליה דאין ראייה ממתני' זו, דהיא דברי ר"ג כמפורש בפ"ב ובכור"ט דברי ר"ג, ומצינו לר"ג דסבירא ליה בסוף פרק כיצד מברכין דף מא (ע"ב) דהביאו לפניו תאנים וענבים מברך ג' ברכות, דסבירא ליה ד'ושבעת וברכת' קאי על כל שבעת המינים דרישא דקרא, אם כן לדידיה על כרחך צריך לומר דלא סבירא ליה גזירה שוה דרבי דאם לא כן למה לי 'הלולים' לברכה, כיון דקרא ד'הלולים' מיירי בכרם - דהיינו גפן, דהוא משבעת המינים, דמפורש 'ושבעת וברכת', אלא על כרחך דקרא מיירי בנטע, ושפיר איצטרך 'הלולים' לברכה - לפירות שאינם משבעת המינים, אם כן

כו לא ה
ומנחש,
כי המנד
שורה ה
הוא מר
אין לאכו
כו לא תא
על דמכס
חצות, אות
לפני התפ
דבר זה מ
לא תנחש
לריג מוכח
להו להאי כ
דוקא, ואפי
דסבירא לי
המינים, וזו
חנינא משות
על הדם -
דאמרי אמר
חנינא משות
כך מתפלל
אל תקרי
שנתגאה ה
המשנת חס
מאומה כי
משנתו - נ
כי אם הנפ
הוא כמעט
נחפרשה מ
פתח ואמר
תעונר, הז
ודוא דמלד
צלוחא דר
שיתפלל עי
הענין באר
פ"ד.

20

Epstein, Kalonymus Kalman d. 1823

בעזהשיית

ספר

מאור ושמש

השלם

על התורה והמועדים

ויקרא

אשר חיבר הרב הקדוש המפורסם וכוי
מו"ה קלונימוס קלמן הלוי עפשטיין זצוק"ל

סודר מחדש
עם ציוני מקורות, ביאורים, הערות והשוואות

ליקט, ערך והביא לדפוס במייעתא דשמיא
מנחם אברהם בראון

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

אביו תיראו. (ל) דאָב הוא אימא עילאה, (כ) ויזו בחינת מעשיו תחילה זוכה לחכמת יקדים אם ואב הוא גם כן

- וכדברי רבינו בתותי... - יחנן (ז). "זהו ואת כי שמירה היא יכור הוא בחינת ז (י). לעומת זה רים ז, ט, וז"ל: ת סוטה (דף לא אהבה), וכוללת א: ומצויין לעיל בפרשת נח (ד"ה יא נקראת אימא יראה - והטעם, ים הבינה, שיבין

השכבו רק בשבת ירכים כתב שהוא ז שם בהערה (ח), דעה". וראה עוד וח החכמה בשבת ז שם כיצד יעשה, י כט טור ג) שכתב ראו לומר תשובה ת כא (הג"ל בהערה זם כל חי, כי משם זתינוק כשהוא ירא אימא עילאה מכל ינו טעם זה בשם אה, מפני שהתינוק יגים על ידי עולם מנשחיו ז"ע (ראה ואורו אבי"ד דק"ק תר מגערת המאיים תנשי". וראה בספר ז ע"ב) שכתב טעם

דוגמא זו שהיא זכור ושמור, וזכור הוא בחינת אהבה שהוא מצות עשה, ושמור הוא בחינת יראה שהוא לא תעשה"י, ואף שכתורה כתיב זכור קודם לשמור"י, מכל מקום כשאדם נכנס לשבת בתחילה צריך להיות בבחינת יראה, שיפשפש במעשיו של ימי השבוע ויתקן אותם^{יט}, ואחר כך הוא בא אל התענוג. לכן הסעודה של ליל שבת הוא כנגד שמור, שהוא בחינת יראה כנ"ל, וסעודת שחרית היא כנגד זכור^{יז}.

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל, ובשנה הרביעית

יהיה כל פריו קודש הלולים לה', ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו אני ה' אלהיכם (יט, כג-כה). יש לדקדק מה זה ונטעתם כל עץ מאכל, היה לו לומר כל עץ פרי, מה זה עץ מאכל. וגם עיקר מצות ערלה צריך להבין, למה אסרה התורה פירות אילנות שלושה שנים רצופים אפילו בהנאה (פסחים כג). וגם למה דווקא בשנה הרביעית צריך פדיון כל הפירות^{יט}.

ונראה להקדים, שגם המדרש רבה (ויק"ר נה, א) הוא תמוה מאוד על זה הפסוק: ונטעתם כל עץ מאכל, הדא הוא דכתיב (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה וגו'; אילו נאמר לעמלים בה

ביאורים

האדם רוממות הבורא יתברך, אז יירא מלפניו וישוב אליו בתשובה נכונה (עיין בפרדס רמונים להרמ"ק שער כג פרק כב דף מה טור ב ערך תשובה, שם מרומז כל הנ"ל). (יז) ושמור הוא בחינת יראה שהוא לא תעשה - רצ"ל, כי בלשון שמירה נרמזת הזהירות מלעבור על מצוות לא תעשה, והכי איתא בתיקוני זוהר תיקון כא (דף סב ע"א) על הפסוק "לעבדה ולשמרה (בראשית ב, טו): "לעבדה - בפקודין (- במצוות) דעשה; ולשמרה - בפקודין דלא תעשה". וכן עולה מדברי הגמרא במסכת שבועות (דף כ ע"ב), "דאמר רב אדא בר אבהו: נשים חייבות דלא תעשה". וכן עולה מדברי הגמרא במסכת שבועות (דף כ ע"ב), "דאמר רב אדא בר אבהו: נשים חייבות דלא תעשה". והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה". ופירש רש"י: "כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה". ופירש רש"י: "כל שישנו בשמירה לאוי שבת ישנו בקידוש, והנשים ישנן בשמירה, דכל מצוות לא תעשה - בין שהומן גרמא בין שלא הזמן גרמא - נשים חייבות". (יח) ואף שכתורה כתיב זכור קודם לשמור - "זכור" בפרשת יתרו (שמות כ, ח), ו"שמור" בפרשת ואתחנן (דברים ה, יב). (יט) צריך פדיון כל הפירות - אם באים לאכלם חוץ לירושלים (רש"י שם).

הערות והשוואות

אחר לזה, אשר שמע מרבו הקדוש: "...דעל ידי מה שהאדם מתוודה ומתחרט ולכבו יבין ושב, הוא נעשה כקטן שנולד, והרי התשובה היא אמו שילדתו". (כז) ברעיא מהימנא. ועיין שם גם בפרשת לך לך (דף עט ע"ב בסתרי תורה). (כח) מן הראוי להוסיף כאן מדברי רבינו לקמן בהפטרות שבת שובה (ד"ה או יאמר - הראשון) בענין הקדמת התשובה או הלימוד. וכה דבריו: "...ומתבאר מהתיקונים ומובא לעיל על מה ששינונו (אבות פ"ג מ"ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וגם שנינו (שם פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא, והוא דבר הסותר קצת, ופירש שם שהכוונה שתקדם יראת חטאו לחכמתו וישוב בתשובה קודם הלימוד, וכשילמוד מתוך התשובה ולקיים כל דבר תורה מאשר ילמוד - יפקח ה' את עיניו ויפתחו לו שערי תשובה יותר ויותר. וזהו אין בור ירא חטא, שיראת החטא האמיתית ותכליתה אי אפשר כי אם אחר הלימוד". [כט] עיין באלה"רבה (סימן דג סק"ו) שכתב בשם ספרי מוסר שיש לאדם להרהר בתשובה ולפשפש במעשיו בכל ערב שבת. [ל] ז"ל הוזה"ק פרשת בחוקותי (דף קטו ע"ב): "זכור ביום, שמור כלילה". ועיין בספר הקנה סוד שבע ברכות וברכת אירוסין (מהדורת ירושלים חשנ"ח עמוד ריג טור ב) שכתב "ששתי סעודות הראשונות של שבת חד לזכור וחד לשמור". ועיין עוד בספר מערכת האלקות (פרק יג). ולקמן בפרשת ואתחנן (ד"ה שמור) העיר רבינו על "מה שאנו אומרים בפזמון 'לכה דודי' שמור וזכור בדיבור אחד כו', ולמה שינה הפייטן לכתוב 'שמור' קודם 'זכור'. הענין, דאיתא (ברכות דף ח ע"א) לעולם יכנס אדם שני פתחים ואח"כ יתפלל. והרבה פירושים נאמרו על זה, ועיקר הפירושים של שני הפתחים הוא יראה ואהבה, שהם שני שערים ופתחים שעי"ז יוכל להתפלל ותעלה תפילתו למעלה, כי צלותא בלא דחילו ורחימו לא פרתה לעילא (עיין תיקוני תיקון י דף כה ע"ב). והיראה היא מדת מלכות שמים, והוא השער לה' צדיקים יבואו בו, והיא הפתח ושער הראשון, ואחריו הוא השער האהבה. ואיתא בזוה"ק (בהקדמה דף ה ע"ב) תרי שבתות, שבת דמעלי שבתא דיומא שבתא. ו"שמור" הוא מדת מלכות שבת דמעלי שבתא, ו"זכור" הוא יומא שבתא. ולפי זה שפיר יסד הפייט שמור וזכור בדיבור אחד - ברישא 'שמור' והדר 'זכור', כי יראת שמים הוא שער הראשון אשר

לא היתה תקומה לשונאי ישראל, אלא למחזיקים וגו'. והנה המדרש מאריך מאוד ואינו (מפורש) [מפרש] מה שייכות הפסוק הזה לפסוק ונטעתם וגו'.

ונראה לפרש על פי פשוטו, דהנה כוונת הבורא ברוך-הוא וברוך-שמו היה בזה שנתן לבני ישראל ארץ הקדושה, מחמת שהיא ארץ אשר אוירה מחכים (נ"צ קמ"ט), כי הוא מכוון כנגד ארץ עליונה וליא (עין זוה"ק קדושים פד.) אשר היא נקראת מלכות^כ שמים וליא, וממילא בקל יכול אדם לבוא שם לעבוד ה' באמת וליא. אבל אליה וקוץ בה (ע"פ ר"ה יו.), מחמת שהיא ארץ זבת חלב ודבש (נמדנר יג, כו; דנמיס יא, ט) וליא וכל התענוגים של העולם הזה גם כן שכיח בה וליא,

על כן יוכל אדם ח"ו למשוך עצמו לגשמיות ולשכוח לעבוד ה' באמת; ובפרט כשבאו ישראל לארץ מצאו בתים מלאים כל טוב וזיתים וכרמים מלאים פירות, ובוודאי יכולים מיד (למשוך) [לימשך] אחר הגשמיות וליא. על כן עצה היעוצה לזה שנתן הקב"ה לישראל, שידע האדם [ש]כל טוב שנותן לו השם יתברך לא נותן לו בשביל עצמו, רק כדי להיות משפיע מטובו לאחרים, והשי"ת לא עשה אותו רק כמו גובר על כל הטוב כדי לחלק לעניים, ולא לחשוב בעצמו כלל (שהיא) [שהוא] שלו, רק שיהיה בו רק חלק כחלק העני, ובוזה יוכל האדם לבוא לעבודת ה' באמת וליא. וזה היה מדריגת זבולון ויששכר, שהיה יוצא בפרקמטיא בימים

ביאורים

(כ) אשר היא נקראת מלכות שמים - ח"ל שער הכוונות ענין קבלת שבת (דף סד טור ג): "המלכות היא תוד ארץ ישראל". ועל דרך זה הוא בעץ חיים שער לב (פרק ה דף לו טור ג). ובליקוטי תורה [להאריז"ל] פרשת עקב (דף צט ע"א) איתא "שיש במלכות ארץ העליונה". ועיין עוד בזה"ק פרשת בראשית (דף לג ע"ב).

הערות והשוואות

צדיקים יבואו בו". [לא] וכן כתב רבינו לקמן בפרשת עקב (ד"ה או יאמר כי ה') "כי (איריה) [איריא] דא"י מחכים מפני שהוא מול א"י שלמעלה שהיא ארץ עליונה והוא נגד מעינות החכמה". ועוד כתב שם, ש"מפני שהיא מול א"י שלמעלה, לכן היו יורדים לתוכה כל ההשפעות טובות". עיין בהערה הבאה. וראה עוד מה שכתב בעץ חיים שער מג (פרק כ [חלק ב] דף צה טור ד) בענין א"י שלמטה מכוונת כנגד א"י שלמעלה, ח"ל: "וכמו שהוא למטה בארץ כן הוא למעלה, שכל מה שהוא נגד ארץ ישראל הוא קדושה, וסביביו ארצות עמים". [לב] גם לקמן בפרשת עקב (בדיבור האחרון) כתב רבינו "שארצו הקדושה מכוונת כנגד ארץ העליונה מדת מלכות שמים"; והוסיף, ש"כשהמלכות מקבלת השפעה מהעשר ספירות, אז ארץ ישראל שהיא מכוונת נגדה מקבלת ג"כ כל השפעות טובות [עיין בהערה הקודמת]. כי א"י היא ראשונה לקבלת השפע היורד מלמעלה". ועיין מה דאיתא בזה"ק פרשת לך לך (דף עט ע"ב), דקדושה דארעא אתי מאתר עילאה (עיי"ש במפרשים). וכתב הב"ח (אריה טימן רח ד"ה וכתב עוד), שקדושת הארץ נשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, והוסיף שקדושה זו נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ. ח"ל רבינו בפרשת עקב (ד"ה או יאמר ארץ חטה): "היא ארץ קדושה וכל פירותיה הם מסטרא דקדושה". [לג] וכן כתב רבינו לקמן בפרשת בהר (בדיבור הראשון) ש"איריא דארץ ישראל מחכים, ויוכל האדם לשלוט ביצרו ולתקן מעשיו"; בהוסיפו ש"גם (הארצות) [הארציות] של ארץ ישראל אינו מגושם כל כך כמו בשאר ארצות, שהיא מקדושת משאר ארצות (כלים פ"א מ"ו)". ובפרשת עקב (ד"ה או יאמר ארץ חטה) כתב ש"מפני קדושת ארץ ישראל בנקל לדחות היצר הרע מעליו". [לד] ועיין במסכת מגילה (דף ו ע"א) וכתובות (דף קיא ע"ב). [לה] ח"ל רבינו בחיי בפרשת ואתחנן על הפסוק "למען קביא אותנו לחת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו" (דברים ו, כג): "שהיא כולל כל טובת העולם הזה ושלותו, בהיותה ארץ זבת חלב ודבש". [לו] כך כתב רבינו גם לקמן בפרשת עקב (הג"ל בהערה לא), כי "בכל יוכל האדם שם - בא"י - להטעות אחר תאוותו, מפני שמשגי שם כל חפצו". ושם נתן עצה אחרת להינצל מזה, והיינו ע"י הצדיק. ח"ל: "לכן, אם יש צדיק גדול בדורו, הוא יכול להכריע את המון-עם אחר הטוב". ועל פי זה ביאר הפסוק שם, וכתב שבהכרח ה' נכלל גם "שלא יחסר בה צדיק... אשר בצדקתו ירדך את בני ישראל בדרך הטוב". עיי"ש בדבריו הנפלאים. [לז] ח"ל הספר-חסידיים (טימן חטו): "מה שהקב"ה מספיק ונותן לעשיר עושר והוא אינו נותן לעניים, ואם היה נותן לאחר היו יכולים מאה להתפרנס, באים העניים וצועקים לפני המקום - לזה נתת מה שהיה יכול לפרנס אלף ולא עשה עמי טובה. ונפרע (- הקב"ה) מן העשיר כאילו גזל עניים רבים, שיאמר לו אני הספקתי לך עושר שחתן כפי השגת יד עשרך לעניים ולא נתת, אפרע ממך כאילו גזלתם וכאילו כפרת בפקדון שלי, כי על כן נתתי בידך העושר

ובדרכים כדי להשפיע ללו הנכון וישר לכל אדם, הכסף (קהלם אבל זאת העבודה הוא שיהיה אדם עוסק בעבד בשאר עבדות וסחורות יחשוב בו לעצמו יותר כ על כן הזהירה התורה ה הארץ ונטעתם כל עץ כוונתכם בשעת נטיעה כ עץ שיהיה למאכל לאו להשפיע לא

לחלק לעניים, ולקחת העושר י כסף תלוה את עמי את העני ע אלא אפוטרופוס (בכא-כחורא דף אצלו. כך הוא יתברך העשיר את הדלים, וחלק הדלים אצל וכן ביאר בפרשת כי תצא (דכו ככו לחם. אך הוא, כי כאשר שעשיר ורש בניו יתברך המה, כאפוטרופוס על הדלים מנכסי כי גם הדל לו בן, ושלו נתן שלא להרכות בפרקמטיא יתו שלל רב יותר... [עיי"ש עוד] חסדים ובצדקה, ואו טוב לו י אחיו יוכלו להתפרנס בנקיות. גפנו ואיש תחת תאנתו (ע"פ ו בגמילות חסדים ובצדקה". ור אשר על ידי היחודים ממשיכ ולדברים שבקדושה, כי אין י אלעזר מליז'ענסק זי"ע באיגרו אצלם אף לינה אחת הממון, ו איש): "הנה טבע האדם לאהו הטבע, על כן ציוותה התורה ממונו, על כן צריך האדם לך בהערה עג). [ובחינה נוספת כת מצפים בכל רגע מתי יבוא ליו לעשות צדקה אוי יש להם שנ קצת ע"א) שהמסכנא הוא דור זאת בשכלו [כי] כל מה שנו עניים ולהלכיש ערומים ולהכני [מ] ח"ל רבינו לעיל בפרשת תמיד". ובשם הזה"ק פרשת לא יכול לו - ויגע בכף ירכו,

וזוהו פירוש המדרש: הדא הוא דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה וגו', רצ"ל שיהיה כוונתכם בעת התעסקות בעולם הזה להיות (מחזיקים) [מחזיקים] בלומדי תורה¹⁰; וזהו כל עץ מאכל כנ"ל. אבל זה קשה מאוד להרגיל אדם עצמו שיהיה כל כוונתו בעבודתו רק להחזיק לאחרים, על כן אמרה תורה שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל, ואסרה תורה אפילו בהנאה, שלא ליהנות מעבודתו כלל, וממילא מודגל שלא להחזיק טובה לעצמו, כי רואה שהקב"ה אסרה¹¹ כל הפירות של עבודתו אפילו בהנאה; ובשנה הרביעית מוכרח לפדות

ובדרכים כדי להשפיע ללומדי תורה; וזהו הדרך הנכון וישר לכל אדם, כי בצל החכמה בצל הכסף (קבלה ז, יט) וכו'.

אבל זאת העבודה היא עבודה קשה מאוד שיהיה אדם עוסק בעבודת האדמה תמיד או בשאר עבודות וסחורות בשביל אחרים ולא יחשוב בו לעצמו יותר משאר עניים ואכיוונים, על כן הזהירה התורה הקדושה כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, רצ"ל שתהיה כוונתכם בשעת נטיעה מיד (לנטעות) [לנטוע] עץ שיהיה למאכל לאחרים ולא לכרך, רק להשפיע לאחרים ולט.

הערות והשוואות

לחלק לעניים, ולקחת העושר לעצמך". וכך ביאר האלשיך הק' בפרשת משפטים (ד"ה או יאמר את העני) אח הפסוק "אם כסף חלוה את עמי את העני עמך" (שמות כב, כד), שצריך העשיר "שירמה אל הכותב כל נכסיו לאחד מבניו, שלא עשהו אלא אפוטרופוס (בכא-כתור דף קלא ע"ב), שאומדן דעת הוא שלא יניח את כל השאר ריקנים, נמצא חלק כל אחד כפקדון אצלו. כך הוא יתברך העשיר את אחד, היתכן שהניח את השאר ריקם, והלא גם הם בניו, אלא אפוטרופוס מינהו לזון את הדלים, וחלק הדלים אצלו עודף על חלקו. וזה יאמר את העני עמך, כי חלק העני שהוא רבוי האת' הוא עמך". וכן ביאר בפרשת כי תצא (דברים כג, כ), וז"ל: "אחר שבנים אנחנו לה' אלהינו, איך יתכן יעשיר את זה ויעני את זה עד ככר לחם. אך הוא, כי כאשר ככותב איש כל נכסיו לאחד מבניו לא עשהו אלא אפוטרופוס וכו'; ועל דרך זה, אחר שעשיר ורש בניו יתברך המה, למה יעשיר את זה ויעני את זה, אך אין זה כי אם שכל חלקי העניים נתן לעשירים, יהיו כאפוטרופוס על הדלים מנכסי עצמם וכו', והלא הוא יתברך אב לכולם, ולא העשיר את זה כי אם שיהיה כאפוטרופוס, כי גם הדל לו כן, ושלו נתן ביד העשיר". [לח] ולקמן בפרשת בהר (בדיבור האחרון) כתב רבינו כן: "יראה האדם שלא להרבות בפרקמטיא יותר מכדי פרנסתו, ואם יזכה ה' בעושר והון, לא יאמר ארדוף עוד אחר פרקמטיא ואשיג שלל רב יותר... [עיי"ש עוד]; לא זו הדרך, אלא יעסוק בפרקמטיא כפי (ה)צורך פרנסתו, ומהמותר יעסוק בגמילות חסדים ובצדקה, ואז טוב לו יהיה, שהוא יוכל לעסוק בתורה ועבודה, וגם יחזיק ידי אחיו, שילווה להם בלי עיסקא, וגם אחיו יוכלו להתפרנס בנקיות. וכל עצמה של ארץ ישראל לא ניתנה להם לישראל אלא על מנת כן שישבו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו (ע"פ מלכ"א ה, ה) ויתפרנסו בנקיות ולא ירבו בסחורה אלא כפי צורך פרנסה ובמותר יעסקו בגמילות חסדים ובצדקה". וראה עוד מה שכתב רבינו לעיל בפרשת תולדות (ד"ה עוד כפידוש רש"י) אודות הצדיקים, אשר על ידי היחודים ממשכים שפע מעילא לתתא, ואינם מחזיקים השפע מיום זה למחרת רק מחלקין הכל לצדקה ולדברים שבקדושה, כי אין יחוד יום זה דומה ליחוד של יום אחר, עיי"ש באריכות. וכך כתב בענין זה הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע באיגרת הקודש [בסוף נועם-אלימלך]: "...מעולם אין מניחים [הצדיקים] ממון בקופסא ולא לן אצלם אף לינה אחת הממון, רק מוציאים אותם לצורך עניי ישראל...". [לט] וז"ל רבינו לעיל בפרשת ויקהל (ד"ה כל איש): "הנה טבע האדם לאהוב הרבה ממון ולרדוף אחר הממון, ומכל-שכן שלא לחסרו, דהיינו לפזורו לצדקה הוא נגד הטבע, על כן ציוותה התורה במצות הצדקה (דברים טו, י) לא ירע לבכך בתתך לו, כי טבע בן אדם שמיצר בחסרון ממנו, על כן צריך האדם לשבר עצמו שלא ירע לבכו רק יתן באהבה (עיי"ש בהערה עב), וזהו קשה מאוד" (ועיי"ש בהערה עג). [נבחינה נוספת כתב רבינו שם בענין הצדקה, וז"ל: "אבל יש עוד מדריגה בצדקה אצל יחיד סגולה - שממש מצפים בכל רגע מתי יבוא לידם איזה עני או שאר גמילות חסדים לעשות, וכשהקדוש-ברוך-הוא מזמין להם איזה דבר לעשות צדקה אזי יש להם שמחה גדולה מאוד כאילו ה' נתן להם איזה מתנה טובה, וכן איתא בזה"ק (פרשת ויקהל דף קצח ע"א) שהמסכנא הוא דורון לבעל הבית (עיי"ש בביאורים אות מא), כי באמת הוא למי שתנן ה' לו דעה ובינה מבין זאת בשכלו [כי] כל מה שנותן צדקה וגמילות-חסד הוא מתנה לו מאת השם יתברך שזיכה אותו במתנה זו להאכיל עניים ולהלביש ערומים ולהכניס כלות ויתומים לחופה, ומשבח ומפאר להבורא יתברך שמו שזיכה אותו במצוות אלו". [מ] וז"ל רבינו לעיל בפרשת משפטים (ד"ה מלאתך): "צריכים אנו להחזיק ידי לומדי תורה כדי שיוכלו לעסוק בתורה תמיד", ובשם הוזה"ק פרשת וישלח (דף קעא ע"א) הביא, שכוונת שרו של עשו היתה בהאבקו עם יעקב אבינו זירא כי לא יוכל לו - ויגע בכך ירכו, שרצה לפגוע בתמכין דאורייתא, שנטל השפע ממחזיקי תורה שלא יוכלו חלילה להחזיק

לגשמיות
כשבאו
כחזיתם
לים מיד
על כן
ול, שידע
זכרך לא
משפיע
רק כמו
ים, ולא
שלו, רק
כל האדם
מדריגת
יא בימים

היא סוד
לפרשת
ע"ב).

מחכים
א מול א"י
ש שער מג
רץ כן הוא
קב (כדיבור
ות מקבלת
הקודמת],
, דקדושה
נשפעת בה
קרב הארץ.
: [וכן כתב
ן מעשיר";
שת משאר
היצר הרע
ואתחנן על
העולם הזה
"בקל יוכל
והיינו ע"י
הפסוק שם,
"ש בדבריו
'עניים, ואם
לפרנס אלף
שתתן כפי
ידך העושר

הפירות ולהעלות לירושלים ליתן לכהנים ולוים ולהודות לשם ומי^א, זהו גם כן להרגילו שלא יחזיק לעצמו טובה יותר בהפירות מבאחרים; וממילא שמורגל ארבעה שנים רצופים שלא ליהנות מפירותיו, יהיה מורגל בקל בשנה

החמישית להיות מחזיק לאחרים בעבודתו שיתן לו ה' יתברך עושר ונכסים.

פסוק המבואר במקום אחר

[לא תקיפו פאת ראשכם יט, כז ומי^א].

L

רמזי ל"ג בעומר

ויאמר יעקב לאחיו ליקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל, ויקרא לו לבן יגד שְׁהִדְוֵתָא ויעקב קרא לו גְּלֵעֵד (נחשית לא, מו-מו). הנה צריך לדעת מה משמיענו הכתוב בזה שליקטו אבנים ועשו גל, וכוודאי נרמז בזה דברים העומדים ברומו של עולם. וגם צריך להבין החילוק בין יגד שהדוּתָא שקרא לו לבן ובין גלעד שקרא לו יעקב, שלכאורה הכל חד ואין ביניהם אלא שזה בלשון תרגום וזה בלשון אשורית.

ונראה לפרש, ובתחילה נקדים מה דאיתא בגמרא (יבמות סג): עשרים וארבעה אלף תלמידים היו לרבי עקיבא, ומתו בימי הספירה מתחילת ימי הספירה עד ל"ג בעומר, ובל"ג

בעומר פסק מהן המיתה^א, וכוודאי היום הזה גרם להם שנהפך להם ממות לחיים ומה יום מיומיים. ומה זאת שאנו עושין ביום הזה הילולא דרבי שמעון בן יוחאי. גם נבין המנהג ככל תפוצות ישראל שעושין ביום ל"ג בעומר קשתות^א, וכוודאי מנהג ישראל תורה היא ונרמז בזה סוד גדול. וגם שנקבע ל"ג בעומר ופורים ביום אחד (שו"ע או"ח סימן מט סעיף א). גם צריך לדקדק הגמרא (מגילה ה:.) רבי נטע נטיעה בפורים וביקש לעקור ט' באב ולא הודו לו חכמים.

ונראה בכל זה, דהנה עיקר עבודת ה' הוא להמתיק הגבורות בשרשן^א ולהמשיך חסדים מגולים על כנסת ישראל^א, והכל על ידי

ביאורים

א) להמתיק הגבורות בשרשן - כי כל כפיית וביטול הדינין והתמתקותם אינם אלא על ידי שרשם שהוא הדיקנא דעתיקא קדישא [בחגיגת כתר], אשר הוא הכופה ומבסס כל כוחות הדינין כולם (עיי' בשער הכוונות ענין ראש השנה הרוש ז דף צח טור ב, ובעץ חיים שער יג סוף פרק יא דף סז טור ג). וראה לשון המקדש-מלך כבארו דברי הוזה"ק בפרשת ויצא (דף קנא ריש ע"א): "שאיין הדין מתמתק אלא בשרשו, ואין הקליפות נכנעים אלא מכח שורש הדין". ועיי' גם בליקוטי תורה [להאריז"ל] פרשת וישב (דף מז ע"א). [וראה עוד בענין המתקת הגבורות בשרשן וכיצד היא נעשית בדברי רבינו לעיל בפרשת משפטים (ד"ה עוד על פסוק - הראשון). וכן

הערות והשוואות

ידי לומדי תורה" (עיי' בהרחבה בביאורים אות מ). [מא] ז"ל רש"י (פסוק כד): "[ובשנה הרביעית] יהיה כל פריו קדש, כמעשר שני שכתוב בו (להלן כז, ל) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה', מה מעשר שני אינו נאכל חוץ לתומת ירושלים אלא בפדיון, אף זה כן. ודבר זה הלולים לה' הוא, שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים". ועיי' גם בפירוש הרשב"ם. וז"ל האבן-עזרא: "קדש הלולים - להלל השם והכהן יאכלנו". [מב] "וצריך להבין טעם מצוה זו". כך כתב רבינו לקמן בפרשת אמור (ד"ה ובקוצרכם). ועיי' בביאור.

[א] טור אורח-חיים ושלחן-ערוך (סימן תצג סעיף ב). וכן איתא בשער הכוונות ענין הספירה (דרוש יב דף פו טור א). [ב] וז"ל הבניי-שכר במאמרי חודש אייר (מאמר ג ל"ג בעומר אות ד): "מנהג ישראל אשר התלמידים בני רב יורו בקשת ביום הזה". ושם הביא ששמע "מאת כבוד אדומ"י הרב הקדוש מהרמ"מ [מרמינוב] זצוק"ל הטעם הוא, כי בימי רבי שמעון לא נראתה הקשת (עיי' לקמן בהערה יח), והנה ביום עלותו למרום עושין הסימן הזה, עד כאן דבריו". ועיי' מה שהוסיף לבאר בדבריו. ושם (באות ה) נתן טעם נוסף למנהג הנ"ל, עיי' [ג] וכן כתב רבינו לקמן בפרשת אמור

תשובה ויז. ותשובה בינה^א. ועשר קדושו וכל קדושה יש ימי

בדכריו בפרשת בא (ד) רבינו לעיל בפרשת נד הוי"ה (וזה"ק פרשת וי קוצו של יו"ד הוא בו כחינת זעיר אנפין [חג ובעץ חיים שער א ענף ג] ותשובה... והיא נ תורה). והטעם שעולם הבורא יתברך וישוב; כביאורים לפרשת קדו הווי"ת - י"ל להכוונת אחת מעשר הספירות, הוי"ה בצירוי - בחינת תפארת; הוי"ה מלא - בחינת יסוד; חיים שער מד פרק ג ד הוא על פי נקודות, ש

ד"ה ובקוצרכם), וז"ל: תיקוני דיקנא הלכנוניח הגבורות להעלותן לשר לרחמים ואחיות הציצו משפטים (ד"ה עוד על ומשפטים יוצאים משם כ"ה הוא כולו רחמים. או אלהיים לשם הוי"ו כי שמות הווי"ת מורי בשמות אלהיים ואדנו להמשיך אורות הווי"ו ועל ידי זה מתגלים כי כבוא), שאברהם אבינו עדיין לא נמתקו הדיני להתייחד עם שם אהי (ד"ה וירא), וז"ל: "... דלעילא וימשכו אורו בשרשם ומתגלין חס בחוקותי (ד"ה או אז). היצר טוב על היצר ד דשמאל, וכמה שהוא שמאל ונכללו הגבורות

לקומי אסרים פהורים
 ססאורי הנולה אדירי התורה ויסורי העבודה
 אדסורי בעלזא זצללהיה
 אשר האירו באור תורתם וקדושתם
 ובדבריהם הקדושים והמהורים
 העומדים ברוסו של עולם

חלק זה הוא אמרי קדש שיצאו מפום
 ממלל רבובו קדש הקדשים עטרת תפארת
 ישראל משוש כל הארץ לו דומיה תהלה
 כ"ק מרן

אהרן

זצללהיה זי"ע ועכ"א

המלקם והמסדר
 ישראל קלפהולץ

הגדולים שלא היו רטאים לעשות עבודה זו רק ביוהכ"פ.
 ועל פי זה אפשר לברש המשך הפכוקים: וכפר את מקדש הקדש וגו' ועל
 הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר וגו' ויעש כאטר צוה ה' את משה.
 דאיחא בזוה"ק, דכשנכנס הכה"ג לקה"ק ביוה"כ עמדו בעזרה תלהא אחין
 - כהנים לויים וישראלים - והתפללו שלא הארע חקלה על ידו. וזו
 הסמיכה, דאף שאהרן היה יכול לעשות כסדר הזה בכל הסנה, אעפ"כ -
 "ויעש" - שהסתיר את מדרגתו, ועשה העבודה רק "על הכהנים ועל כל
 עם הקהל", היינו ע"י הכהנים והלויים והישראלים שהתפללו עליו.

פרשת קדושים

ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה'. וברש"י ז"ל פירש:
 קדש לה', מה מעשר שני אינו נאכל הוץ לחומות ירושלים אלא
 בפדיון, אף זה כן, ודבר זה הלולים לה' הוא שנושאו שם לשבח ולהלל
 לשמים. ולכאורה הוא קצת אריכות לשון. וי"ל, דאיחא בהינוך (מצוה
 רמ"ז), וז"ל: ועוד יש הועלת לאדם בהיותו מצווה לאכול במקום ההוא
 (ירושלים) קצת פירותיו כגון נטע רבעי ומע"ש וכו' כי מתוך כך יקבע
 מושבו או מושב קצת מבניו באותו המקום ללמוד חורה כי שם מורי
 התורה ועיקר החכמה. ואיחא בקדושת לוי, עה"פ ואכלתם אכול ושבוע
 והללתם את שם ה' אלקיכם, שיט אכילה אשר היא רק הכנה לעבודת ה'
 יתברך, כדאיחא בשו"ע או"ח סי' רל"א, ער"פ בכל דרכיך דעהו צריך
 לייחד כל עניני העוה"ז לעבודתו ית"כ; ויש צדיקים שהאכילה שלהם
 היא בעצמה עבודה, והיא היא התכלית. וזהו הפירוש: "ואכלתם אכול
 ושבוע" - שהאכילה בעצמה תהיה עבודה והיא עצמה התכלית, והיינו
 כשיש ד"ת על השולחן, וזהו והללתם את שם ה' אלקיכם. ע"כ. וזה
 י"ל: ובשנה הרביעית יהיה כל פריו, "כל" לרבות, כגם הבנים כהן
 פירות האדם יהיו בקדושה, וזו כונת רש"י ז"ל: ודבר זה הלולים לה'
 הוא שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים, דע"י שמביא הפירות לירושלים
 ואוכלם שם במחיצת הצדיקים והסנהדרין תהיה האכילה בעצמה עבודה ה',
 כיון שנעשו שם ת"ח, כדברי החינוך, וע"י התורה תהיה האכילה בעצמה
 עבודה כדברי הקדושת לוי, וככילא והללתם את שם ה' אלקיכם. והשי"ת
 יעזור וכו'.

ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה' ובשנה החמישית האכלו
 את פריו להוסיף לכם וגו'. יש לדקדק, דבהחלה כתיב כל פריו
 ואח"כ כתיב את פריו ולא כתיב את כל פריו. והענין, דאיחא בהינוך
 דכשהביאו נטע רבעי לירושלים ונטארו שם כדי לאכול הפירות למדו
 חורה שם בלכת הגזית והתהברו עם הכהנים והצדיקים, וגם מי שלא
 הלך בעצמו עכ"פ שלח לשם אחד מבניו, ונעשה ת"ח. ואיחא בטור או"ח
 שלא לומר בברכת "מעין שלש": לאכול מפריה ולשבוע מסובה, כדאיחא

ס אחת בשנה
 כתיב ויעש
 ה ולא כתיב
 "ה למשה לא
 ו, רק שיכנס
 וגו' ואף זו
 ז, וכן בשם
 יכול ליכנס
 רשאי ליכנס
 זרן, דכיון
 אהרן לא היה

ה כסדר הזה,
 אלא כמקיים
 הן היה יכול
 ותנחו - לא
 זהו שבחו של
 יכול לעשות
 המלך, בשעה
 ב ויעש כאשר
 חיר את עצמו
 ו כל הכהנים

כצבי הזה
 ו דוקא, דרק
 נכ בארץ, כי
 שהביט רק אל

ר יונתן מאי
 אחת מעיניך,
 נה, "בחחילה"
 ה' אל יראיו,
 כתיב עיני ה'

הרן היה נכנס
 ככל שנה".

במס' סוטה: וכי לאכול מפריה הוא צריך. והב"ה מקיים הגירסא, וכתב כי יש א"י עליונה וא"י תחתונה, והפירות מא"י התחתונה אם נאכלו בקדושה מושפעים מקדושת א"י העליונה וזוכה לקדושה גדולה, ע"כ אנו מתפללים לאכול מפריה שנזכה לקדושה הזאת שנשפעת בפירות. וזה י"ל כאן כוונת הכתוב: ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה', מכיון שאוכל הפירות בירושלים, ששם נמצאים הכהנים והצדיקים והסנהדרין, ולומד שם תורה, בודאי זוכה לאכול הפירות בקדושת א"י העליונה, ע"כ כל פריו קודש. ובשנה החמישית, שאז כבר אינו נמצא במקום הכהנים והסנהדרין, עכ"ז ע"י שלמד שם תורה נשארה בו קדושה לאכול את פריו להוסיף לכם, היינו שהקב"ה יוסיף גם שם מקדושת א"י עליונה, אבל אינו דומה ממש לקדושת נטע רבעי, לכן לא כתיב "כל". והשי"ת יעזור וכו'.

L

74

והתקדשתם והייתם קדושים. ואיתא בתר"י: ותתקדשון ותהוון קדישין בגופיכון מסול דאקבל ברעוא צלותכון. וצריך להבין מה שייך כאן בפסוק ענין התפלה. ויש לפרש עפי"ד א"א ז"ל דאיתא בספרים דספרי המחקר שישנם בישראל נתחברו רק לדורותם, כי אז היה צורך בהם, אבל בדורותינו אין ללמוד בהם רק צריך לעבוד ה' באמונה פשוטה, כי מי שעובד בדרך חקירה יכול לטעות ח"ו, כי השכל האנושי מוגבל, אבל מי שעובד בדרך אמונה כמו שקיבל מרבו ורבו מרבו, איש מפי איש, משתלשלת הקדושה עד משה רבינו עד מפי הגבורה. ואיתא בירושלמי שקלים (פ"ב, מ"ה): האומר שמועה בשם אומרה יראה בעל שמועה כאילו עומד כנגדו. וזה מרמז שלא יחקור בשכלו רק יקבל בדרך אמונה כמו שמקבל מבעל השמועה, התנא או האמורא. ואיתא בספר יעב"ץ סר' יוסף סמיגו ז"ל, שמי שעובד ה' באמונה פשוטה יש לו יותר כח התפלה. וגם איתא שבשעת הגזירות - אלו שעבדו בדרך חקירה לא יכלו לעמוד בנסיון, אבל אלה שעבדו ה' באמונה פשוטה מסרו נפשם על קדוש ה'. אד"ק של א"א ז"ל. ויש לומר שזו כונת התר"י: ותהוון השתלשלות הקדושה עד מפי הגבורה; בגין דאקבל ברעוא ית צלותכון שעי"ז יהיה לכם כח התפלה ותתקבל תפלתכם. וי"ל שזה המשך הכתוב: אני ה' אלקיכם, דרש"י ז"ל כ" בפ' בראשית ראה שאין העולם מתקיים במדה"ד הקדים מדה"ר ושיתפה למדה"ד. וזהו שכתוב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים. דהיינו שהנהגת העולם תהיה בחסדים ורחמים. ואיתא בתוס' במס' ברכות (לכ): שיש שני עניני עיון תפלה, זה שסומך ומובטח שע"תפלתו יעזור לו ה' - לאו מעליותא היא, אבל כשמכוין בתפלה ומתבונן בשפלות עצמו ע"ז אמרו במס' שבת קיח: דאוכל פירותיהן בעוה"ז וכו'. וע"כ אחר שמרומז באן שהשי"ת יקבל ברעוא ית צלותכון מסיים הכתוב אני ה' אלקיכם, לרמז שהאדם צריך לדעת שהכל הוא מחמת מדה"ר שהקדים למדה"ד, ושהשי"ת משפיע עליו חסדים ורחמים מצד חסדו ית'.

ועוד יש לומר לאלקיכם, קדם ה' אלקכון וביחוד במאור כמלאה"ש שלא רואים שגם הם הקב"ה נוטל מ ויוסיפו בקדוש והכרחיות של ה ואח"כ מחזיר ה כוונת התרגום: שישארו בקדוש כמלה"ש שקדושח תתקדשו בעצמכן ואח"כ: והייתכן ותחזרו להיות בגופיכון, שגם

ומיד בן נכר י לא ירצו הביא קרבן ואי הטעם שלוקחים יחזור בחשובה והקב"ה מרחם י באריכות, אבל דלוקחים קרבנו וממילא הגם שז שפירש"י ז"ל: קרבנותינו א),

א) נ"ל לפרש י משתחם הוא: מיד בן בשלימות, כי ו בשלימות, ולכן

ועוד יש לומר עפי"ד א"א ז"ל, עה"פ (במדבר טו, מ) והייתם קדושים לאלקיכם, דאיחא בתר"י: ותהוון קדישין הי כמלאכיא דמשמשין קרם ה' אלקכון. ואמר הכוונה, דאיחא בספרי חלמידי הבעש"ט ז"ל, וביחוד במאור עינים, דהצדיקים המקדשים את גופם היו צריכים להיות כמלאה"ש שלא יצטרכו עוד לשום הכרחיות לעבודת השי"ח, ומה שאנו רואים שגם הם צריכים להכרחיות והכנה ועצות לעבודת ה' הוא כי הקב"ה נוטל מהם הכנתם לרגע אחד כדי שיהיה להם אריכות ימים ויוסיפו בקדושה, ועוד כדי לזכות בזה את אחרים, שע"י חשבונות והכרחיות של הצדיקים אפשר לכל איש מישראל להתקדש לפני השי"ח, ואח"כ מחזיר הקב"ה לצדיקים הקדושה כמקודם ונשארים בקדושתם. וזו כוונת התרגום: ותהוון קדישין הי כמלאכיא וכו', שהקב"ה מבטיח להם שישארו בקדושתם, ונוטל מהם ההכנה רק לרגע, ובאמת נשארים קדושים כמלה"ש שקדושתם תמידית. אד"ק ז"ל. וי"ל כאן: והתקדשתם, כאשר אתם תתקדשו בעצמכם, אף שהקב"ה יטול מכם ההכנה, יהיה זה רק לרגע, ואח"כ: והייתם קדושים כי אני ה' אלקיכם, דהשי"ת יחזיר לכם הקדושה ותחזרו להיות קדושים כמקודם. וע"ז איחא בתר"י: ותהוון קדישין בגופיכון, שגם הגוף נשאר מקודש, כדברי א"א ז"ל.

L

פרשת אמור

ומיד בן נכר לא תקריבו וגו' מוס בם לא ירצו לכם. פירש"י ז"ל: לא ירצו לכם - לכפז עליכם. קשה מאד להבין, דהא מיירי שנכרי הביא קרבן ואיך ס"ד שיכפר עלינו. וי"ל לפי דברי א"א ז"ל, שאמר הטעם שלוקחים קרבנות מן העכו"ם, כי עיקר כוונת הקרבן היא שהאדם יחזור בחשובה ויתבונן שכל מה שעושים בקרבן היה ראוי לעשות בו, והקב"ה מרחם עליו ללוקח תמורתו קרבן, כדאיחא ברמב"ן פירש ויקרא באריכות, אבל מי הוא זה אשר יכול לשוב בשלימות כדבעי, לכך ההלכה דלוקחים קרבנות מן העכו"ם כי לעומת העכו"ם אנחנו תמיד בשלימות, וממילא הגם שאיננו שבים בשלימות מתקבלת תשובתו. אד"ק ז"ל. וזה שפירש"י ז"ל: "לכפר עליכם", כי ע"י קרבנות העכו"ם מכפרים עלינו קרבנותינו א).

א) נ"ל לפרש ע"פ ד"ק כפל הלשון: "כי משחתם בהם" "מוס בם", "כי משחתם בהם" קאי על העכו"ם, "מוס בם" קאי על הקרבן. והפי' הוא: מיד בן נכר לא תקריבו בעל מוס להראות שקרבן שלכם יותר בשלימות, כי משחתם בהם - בהם עצמם בהנכרים יש הבדל, שלעומתם אתם בשלימות, ולכך אתם לא תקריבו קרבנם במוס ולא ירצה לכם.

ים הגירסא, וכתב תחונה אם נאכלו גדולה, ע"כ אנו פירות. וזה י"ל ודש הלולים לה', כהנים והצדיקים ירות בקדושת א"י ז כבר אינו נמצא נשארה בו קדושה שם מקדושת א"י ו לא כתיב "כל".

והוון קדישין וצריך להבין מה י' דאיחא בספרים כי אז היה צורך נבוד ה' באמונה כי השכל האנושי ורבו מרבו, איש הגבורה. ואיחא נומרה יראה בעל י' רק יקבל בדרך ויתא בספר יעב"ץ יש לו יותר כח חקירה לא יכלו ו נפשם על קדוש ותהוון השחלשלות כון שע"ז יהיה

כ" בפ' בראשית ושיתפה למדה"ד. ו שהנהגת העולם שיש שני עיני (לאו מעליותא אמרו במס' שבת ומז באן שהשי"ח, לרמוז שהאדם ושהשי"ח משפיע